

Tvorba i upotreba neologizama

Gašparić, Lorena

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:483075>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet u Osijeku

Diplomski studij Engleskog jezika i književnosti i Hrvatskog jezika i
književnosti

Lorena Gašparić

Tvorba i upotreba neologizama

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2023.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet u Osijeku

Odsjek za hrvatski jezik i književnost / Katedra za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Diplomski studij Engleskog jezika i književnosti i Hrvatskog jezika i
književnosti

Lorena Gašparić

Tvorba i upotreba neologizama

Diplomski rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, znanstveno polje filologija,

znanstvena grana kroatistika

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2023.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnoga, odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 1.6.2023.

Katena Gašparić, 0122230025

Ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

Cilj je ovog diplomskog rada istražiti najčešće tvorbene obrasce pomoću kojih nastaju nove riječi u leksiku, kao i poznavanje i upotrebu tih neologizama. Naime, postoje brojni razlozi pojave neologizama u jeziku koji uključuju komunikacijske razloge, potrebu za imenovanjem novih pojava te brojne povijesne, političke i društvene čimbenike. Svaki neologizam ima obilježje nečeg novog, što se gubi s učestalim korištenjem riječi. Kad neologizam uđe u svakodnevnu komunikaciju govornika, on gubi svoj status nove tvorevine te ulazi u aktivni dio leksika. Otvorenost jezika omogućuje novim riječima da neprestano pristižu u leksik, a o govornicima tog jezika ovisi hoće li se određeni neologizam proširiti na razini opće uporabe. Jedan je od razloga nastajanja brojnih neologizama u hrvatskom jeziku upravo nastojanje očuvanja jezika i tradicionalnih tvorbenih načina. S obzirom na sve veće širenje i upotrebu engleskih riječi, postoje brojne inicijative za stvaranje hrvatskih inačica već nekih ustaljenih posuđenica. Neke od takvih inicijativa u kojima se poziva govornike na predlaganje neologizama zastupaju mrežna stranica *Bolje je hrvatski!* te natječaji za najbolju novu hrvatsku riječ. Iako su neke od predloženih riječi već odavno dijelom aktivnog leksika, većina njih nikad nije zaživjela u hrvatskom jeziku. Korpus ovog diplomskog rada sastoji se upravo od predloženih neologizama, a istraživanjem se nastojalo zaključiti koliko su govornici upoznati sa značenjima tih neologizama te koriste li ih u svakodnevnom sporazumijevanju. Uz poznavanje i upotrebu neologizama, također je istraženo koji su najplodniji tvorbeni načini.

Ključne riječi: neologizam, novotvorenica, tvorba, upotreba

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA, KORPUS I CILJEVI RADA	3
2.1. Natječaj za najbolju novu hrvatsku riječ	3
2.2. Bolje je hrvatski!	4
3. NEOLOGIZMI	5
3.1. Određenje i nastanak neologizama.....	5
3.2. Povijest neologizama u hrvatskome jeziku	6
3.3. Podjela neologizama	8
3.4. Stvaranje neologizama	10
3.5. Neologizmi i jezični purizam	13
4. TVORBA NEOLOGIZAMA.....	15
4.1. Formalna neologizacija.....	15
4.1.1. Izvođenje.....	16
4.1.1.1. Sufiksalna tvorba.....	16
4.1.1.2. Prefiksalna tvorba.....	17
4.1.1.3. Prefiksarno-sufiksna tvorba.....	17
4.1.2. Slaganje.....	18
4.1.2.1. Čisto slaganje	18
4.1.2.2. Složeno-sufiksna tvorba	19
4.1.2.3. Stapanje	19
4.1.2.4. Polusloženice.....	20
4.2. Semantička neologizacija	20
4.3. Posuđenice	21
5. TVORBA I UPOTREBA NEOLOGIZAMA	22
5.1 Analiza tvorbe neologizama u hrvatskom jeziku	22
5.2 Analiza upotrebe neologizama u hrvatskom jeziku	25
5.3 Rezultati istraživanja	27
6. ZAKLJUČAK	37
7. POPIS LITERATURE	38

1. UVOD

Leksik predstavlja čitav opus riječi koje pripadaju nekom jeziku, a dinamičnost te kategorije donosi brojne novine u svakodnevni govor i komunikaciju. Najčešće popraćen izvanjezičnim zbivanjima, leksik se može izdvojiti kao najinovativniji i najkreativniji dio jezika i jezične kulture. Iako postoje razni načini obogaćivanja leksika, neologizacija je i dalje najzastupljenija te svakodnevno donosi niz novih i zanimljivih rješenja za brojna leksička pitanja. Jedan od najvažnijih razloga potrebe za obogaćivanjem rječnika svakako je pragmatičke prirode. S obzirom na sve brži razvoj i tehnološki napredak, kao i niz ostalih vanjskih čimbenika poput politike i bitnih povijesnih događaja, javlja se velika potreba za imenovanjem brojnih inovacija, predmeta i pojmova. Dakako, komunikacija je osnovna funkcija jezika pa nije nimalo začuđujuće da upravo ona regulira većinu promjena na leksičkoj razini.

Neologizmima se smatraju riječi koje su novije u jeziku, no još nisu dijelom aktivnog leksika. Kako bi ušle u rječnik i postale uobičajenim leksemima, moraju biti prihvaćene među govornicima. Ako postoje neslaganja vezana uz upotrebu određenih neologizama, moguće je da će ti neologizmi ostati zauvijek upravo to. Izvanjezični svijet zrcali se u brojnim leksičkim jedinicama koje nastaju svakoga dana te se upravo na primjerima neologizama može uvidjeti društvena raslojenost leksika, kao i različite društvene mijene koje su se zbile kroz određena razdoblja, a ostale zapisane u leksiku (Mikić Čolić, 2021: 11).

Leksik se sastoji od svih postojećih, ali i potencijalnih, odnosno mogućih leksičkih jedinica. Leksički fond obuhvaća sve lekseme koji pripadaju aktivnom leksiku ili su mu nekad pripadali, a sada su dijelom pasivnog leksika. S druge strane, leksički potencijal predstavlja dio leksika koji otvara mogućnosti za sve nove lekseme koji bi mogli postati dijelom leksika. Kada se govori o općem dijelu leksika, izdvaja se zajednički leksik koji se zasniva na društvenoj zajednici i sveukupnom iskustvu mase te mentalni leksikon koji ovisi o pojedincu (Mikić Čolić, 2021: 12).

Uzroci leksičkih promjena mogu se podijeliti na unutarjezične i izvanjezične, pri čemu unutarjezični uzroci izazivaju unutarleksičke promjene, a izvanjezični uzroci izvanleksičke promjene. Unutarleksičke promjene podrazumijevaju izmjene unutar aktivnog i pasivnog leksika te su najčešće teško uočljive. Nasuprot tome, izvanleksičke promjene obuhvaćaju procese koji se odvijaju izvan samog jezika, a rezultiraju formalnom i semantičkom neologizacijom, kao i jezičnim posuđivanjem. Leksička razina jezika često se smatra

najnestabilnijom, ali i najprozirnijom te upravo zato privlači najveću pozornost govornika. Kako navodi Samardžija (2002: 12), leksik je jezična struktura koja se izdvaja od ostalih jezičnih struktura po svojim značajkama, a kao najizraženije navodi prozirnost leksika, otvorenost te društvenu diferentnost. Izravno uključivanje govornika u obogaćivanje leksika te podizanje svijesti o važnosti jezika samo su neki od razloga postojanja natječaja za najbolju novu riječ ili mrežnih stranica na kojima se može slobodno predložiti neka novotvorena.

2. METODOLOGIJA, KORPUS I CILJEVI RADA

Cilj je ovog diplomskog rada prikazati opću prihvaćenost i upotrebu neologizama u hrvatskome jeziku te analizirati najčešće tvorbene obrasce koji se koriste pri stvaranju novih riječi. Rad se sastoji od teorijskog dijela i istraživanja. U uvodnim poglavljima definirat će se pojmovi neologizacije i neologizama, utvrditi razlozi nastajanja neologizama, prikazati povijest neologizama u hrvatskome jeziku, izvršiti podjela neologizama te objasniti kontrast jezične otvorenosti i purizma.

Nadalje, detaljno će se objasniti tvorba riječi u hrvatskome jeziku, odnosno tvorba neologizama kroz različite tvorbene obrasce koji obuhvaćaju izvođenje, slaganje i semantičku neologizaciju. Pritom će se koristiti prikupljeni korpus od 70 različitih neologizama koji su tijekom prethodnih godina predloženi na natječajima za najbolju novu hrvatsku riječ i na internetskoj stranici Bolje je hrvatski! Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Uz pomoć prikupljenog korpusa utvrdit će se najučestaliji tvorbeni načini neologizama u hrvatskome jeziku.

Drugi dio istraživanja obuhvaća prihvaćenost i upotrebu neologizama u hrvatskome jeziku, što će biti analizirano na temelju ispunjenih anketa. U anketi se nalazi 15 neologizama iz prikupljenog korpusa, a pri rješavanju ispitanici su trebali odabrati ponuđene odgovore, s obzirom na njihovo poznavanje i svakodnevno korištenje zadanih novotvorenica.

2.1. Natječaj za najbolju novu hrvatsku riječ

Kao što je već spomenuto, korpus za istraživanje preuzet je iz različitih natječajima za najbolju novu hrvatsku riječ, kao i s internetske stranice Bolje je hrvatski! Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Natječaj za najbolju novu hrvatsku riječ provodi se u Hrvatskoj još od 1992. godine na inicijativu hrvatskog jezikoslovca Stjepana Babića, koji je u časopisu Jezik predložio čitateljima da pošalju prijedloge za najgoru i najbolju hrvatsku riječ. Od tada natječaj redovito provodi uredništvo časopisa Jezik, a najbolju riječ bira povjerenstvo sastavljeno od jezikoslovaca, književnika i drugih stručnjaka. Pojedinci koji osvoje prva tri mjesta za najuspješnije nove riječi dobivaju i nagradu, a pokrovitelj je natječaja Zaklada „Dr. Ivan Šreter“. Kako bi se dodatno naglasila važnost obilježavanja Dana hrvatskoga jezika i održala uspomena na potpisivanje Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga jezika, nagrade se

dodjeljuju upravo tijekom tog razdoblja. Tijekom prethodnih godina, na natjecajima su se pojavile riječi koje su u javnosti odlično prihvaćene, ali i one koje nisu zaživjele u svakodnevnom govoru i pismu (Ham, 2019: 168).

2.2. Bolje je hrvatski!

Mrežne stranice Bolje je hrvatski! Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje svim govornicima hrvatskoga jezika nude sličnu mogućnost poput natječaja za najbolju novu hrvatsku riječ. Glavna je namjena tih mrežnih stranica predlaganje hrvatskih inačica za strane riječi i tuđice koje su ušle u svakodnevnu uporabu u hrvatskome jeziku, a ostale su tvorbeno neprilagođene. S obzirom na sve brži tehnološki napredak te sve veće utjecaje medija, u našem jeziku pojavio se pozamašan broj takvih riječi. Kao što je navedeno u samom opisu mrežnih stranica, tamo su objavljeni prijedlozi hrvatskih inačica, odnosno neologizmi, koji bi trebali biti primjereniji za upotrebu u neutralnoj standardnojezičnoj komunikaciji. Svrha je mrežnih stranica njegovanje hrvatskoga standardnoga jezika te jačanje svijesti o važnosti njegova očuvanja. Mrežne stranice govornicima omogućuju da iznesu svoj prijedlog za bilo koju stranu riječ koja nema hrvatsku inačicu u standardnome jeziku te na taj način doprinesu očuvanju hrvatske jezične kulture.

3. NEOLOGIZMI

3.1. Određenje i nastanak neologizama

Neologizmi se u jeziku pojavljuju svakodnevno. Muhvić-Dimanovski (1998: 495) navodi da prema široj definiciji neologizama, svaka strana riječ koja se pojavi u nekome jeziku može biti neologizam te zaključuje da su neologizmi posljedica jezične otvorenosti i spremnosti jezika na prihvaćanje novih riječi koje dolaze zajedno s novim pojmovima u svijetu. Novotvorenicama, kovanicama ili neologizmima smatra se svaka nova riječ koja se pojavi u jeziku, a nije još uvijek u statusu aktivnog leksika, odnosno nije posve ustaljena i standardizirana. Status neologizma riječ gubi učestalim korištenjem i ulaskom u rječnik. Prema Hrvatskom jezičnom portalu, neologizam definiramo kao novu riječ, jezičnu novotvorinu, kovanicu ili posuđenicu iz drugog jezika¹. Gotovo svaka definicija koja se može pronaći u stručnoj literaturi sadrži slične informacije o tom pojmu, a Muhvić-Dimanovski (2005) navodi definiciju R. Simeona kao najpodobniju: „jezična novotvorevina, novo iskovana i još ne općenito prihvaćena riječ ili izraz; kovanje i upotreba starih riječi u novom značenju; riječ, izraz, konstrukcija koja je nedavno ušla u jezik.“

Kao što navodi Muhvić-Dimanovski (2005: 91), novotvorenice ili novi leksemi koji se pojavljuju u jeziku gotovo su uvijek rezultat određenih jezičnih i izvanjezičnih promjena koje inzistiraju na leksikalizaciji novih pojmova. Što se tiče samog nastajanja neologizama, oni obično u jezik stižu kao posuđenice koje se tada ili prilagođavaju standardnom jeziku ili prevode. U nekim slučajevima arhaizmi ili riječi iz pasivnog leksika također mogu poprimiti status neologizama, odnosno oživljenica, ako je nakon nekog vremena došlo do potrebe za ponovnim korištenjem takvih riječi. Tako su, primjerice, krajem 20. stoljeća riječi poput *domovnice* i *putovnice* ponovno oživjele u jeziku te s vremenom postale dijelom aktivnog leksika. Isto tako, neologizmima se ponekad smatraju i stare domaće riječi koje su dobile novo značenje zbog stranih utjecaja, kao i kratice te njihove leksikalizirane inačice. U današnje vrijeme najčešće se susrećemo s neologizmima koji imaju korijenje u engleskom jeziku, a odnose se na brojne ekonomske ili globalne procese, poput *globalizacije*, *recesije* i *implementacije*. Nadalje, utjecaj engleskog jezika može se uočiti i u primjerima kraćenja ili stapanja određenih dijelova riječi. Kraćenje ili *clipping* u hrvatskome jeziku može se primijetiti

¹ Hrvatski jezični portal: *neologizam*, <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, posjećeno 17.5.2023.

u leksemu *bus* (autobus), dok leksem *Krašotice* oprimjeruje stapanje ili *blending* (Mikić Čolić, 2021: 17).

Kod neologizama posebno je zanimljiv proces nastajanja koji prepoznajemo kao neologizaciju. Neologizacija se može definirati kao „ukupnost procesa koji određuju stvaranje novih riječi u vokabularu nekoga jezika“ (Muhvić-Dimanovski, 2005: 2). Samardžija (2002) pak pojam neologizacije objašnjava kao pojavnost svake nove riječi u leksiku, no razgraničava pojam neologizma od novotvorenice. To objašnjava na način da je novotvorenica podređena pojmu neologizma zato što neologizam smatra općim nazivom za svaku novu leksičku jedinicu koja se pojavi u jeziku, dok novotvorenica podrazumijeva isključivo lekseme koji su nastali jednim od formalnih tvorbenih načina. Mikić Čolić (2021: 18) prema Rožiću (1913) navodi sinoniman naziv *kovanice* koji autor definira kao izvedenice i složenice koje mogu biti nespretne, pogrešne i nakazne jer su kovane prema stranoj inačici poput riječi *domjenak* ili *kolodvor*. Iz navedenih tvrdnji i poimanja neologizama može se zaključiti da određenje neologizama, kao i samo nazivlje izazivaju brojne nedoumice i poteškoće, stoga pri njihovu određenju u obzir treba uzeti stilistički, povijesni, leksikografski, strukturalistički i denotativni pristup (Mikić Čolić, 2021: 19).

Neologizmi se javljaju iz više razloga, od kojih prevladava komunikacijski. Neologizmi se u jeziku javljaju iz puke potrebe za leksikalizacijom, odnosno imenovanjem novih predmeta ili pojava, kao novi nazivi za ustaljene ili postojeće riječi te zbog brojnih vanjskih čimbenika koji uključuju povijesne, političke i tehnološke promjene. Nadalje, neologizmi se pojavljuju zbog potrebe za dodavanjem naziva već postojećim riječima, što uključuje razne ekspresivne nazive, bili oni derogativni, eufemistični, vulgarni ili stilističke naravi te kao posljedica jezične ekonomičnosti, raznih pomodnih trendova, estetike i slično (Muhvić-Dimanovski, 2005: 4). Na prvo mjesto svakako dolazi pragmatičnost, odnosno potreba komunikacijske i estetske naravi jer govornici uvijek žele izraziti svoju inovativnost i kreativnost pa teže što pristupačnijem leksiku.

3.2. Povijest neologizama u hrvatskome jeziku

S obzirom na činjenicu da svaka riječ koja se pojavi u nekom jeziku nosi naziv neologizma, može se zaključiti da je svaka riječ koja trenutno pripada hrvatskom jeziku nekad bila neologizam. U posljednjih nekoliko stoljeća, naš jezik oblikovao se u jednu cjelinu uz pomoć

raznih utjecaja sa svih strana, posebice u leksikografskom smislu. Tijekom hrvatske jezične povijesti često se provlačila ideja jezičnog čistunstva pa se djelovalo uglavnom u dvama smjerovima. Prvi je smjer bio protiv bilo kakvih posuđenica, posebice germanizama i prevedenica koje su imale uzor u njemačkom jeziku, dok je drugi smjer uključivao štokavski purizam, odnosno uklanjanje svih kajkavskih ili čakavskih riječi iz hrvatskog književnog jezika (Muhvić-Dimanovski, 2005: 17). Vince (2002: 91) navodi da je već u 17. stoljeću Zanotti postavio pitanje utjecaja talijanskog jezika na hrvatski jezik u predgovoru svojeg rukopisnog rječnika, a Vitezović je pak istaknuo preveliki utjecaj leksema latinskog, njemačkog i mađarskog podrijetla.

U devetnaestom stoljeću primjećuju se novi stavovi vezani uz jezik i jezično čistunstvo. Primjerice, Fran Kurelac isticao je da se jezik i tradicija trebaju njegovati te da se jezik mora obraniti od stranih utjecaja i barbarizama, nazivajući sve svoje neistomišljenike „biesnim neologistima“ (Muhvić-Dimanovski, 2005: 17). „Početak standardnoga razdoblja i dalje zauzima isti stav prema leksemima stranoga podrijetla, ali javlja se i jedna novina – zauzima se kritički stav prema leksemima domaćega podrijetla koji su novi u jeziku“ (Milković, 2010: 39).

U nizu bitnih leksikografskih imena posebno se ističe ime Bogoslava Šuleka. Otac hrvatskog znanstvenog nazivlja koji je svojim radom uvelike doprinio sveukupnom razvoju hrvatskog leksika te stručne znanstvene terminologije u svoje je rječnike utkao brojne neologizme koji su danas dio aktivnog leksika. Iako je bio veliki jezični čistunac kritičan prema svim riječima koje nisu proizašle sa slavenskog tla, stvorio je mnoge izvedenice i kovanice te prilagodio niz riječi preuzetih iz ostalih slavenskih jezika (Barić et al., 1997: 32). Njegov je rad u današnje vrijeme neprocjenjiv, no u tadašnje vrijeme situacija je bila prilično drugačija. Muhvić-Dimanovski (2005: 23) navodi sljedeće objašnjenje: „ne bismo uvijek *a priori* trebali biti neskloni prihvaćanju neke nove kovanice koja se kao zamjena predlaže za kakvu stranu riječ ili posuđenicu. One će možda u početku izgledati čudno, umjetno, nametnuto – ali i mnoge su Šulekove novotvorenice u početku izgledale neobično i nije bio mali broj kritika na taj segment njegova rada. Danas, stotinjak godina kasnije, mnoge su od tih riječi u toj mjeri integrirane u jezik da ne možemo ni zamisliti kako su u ono doba *brzjav* ili *parobrod* bili proglašavani barbarizmima!“

Najveća dinamičnost u jeziku koja je utjecala na cjelokupni leksički sustav javila se tijekom devedesetih godina dvadesetog stoljeća. Naime, tada je nastupio čitav niz promjena koje uključuju promjene u znanstvenom, tehnološkom, društvenom i ekonomskom smislu, rat,

promjenu stila života, ideologijske i religijske promjene te brojne medijski i umjetničke pokrete (Mikić Čolić, 2021: 20).

3.3. Podjela neologizama

Kada se govori o vrstama neologizama, može se izdvojiti više različitih podjela s obzirom na određene kriterije. Mikić Čolić (2021: 21) vrši podjelu neologizama uzimajući u obzir sljedeće kriterije:

1. priroda inovacije
2. razlozi nastanka
3. podrijetlo.

Prema prvom kriteriju, odnosno prirodi inovacije, neologizme možemo podijeliti na semantičke i formalne. Mikić Čolić (2021: 21) to objašnjava na sljedeći način: „osim domaćih novih riječi koje su rezultat tvorbene kreativnosti, odnosno propitivanja vlastitih izražajnih mogućnosti, neološku građu čine i semantički neologizmi, odnosno neosemantizmi kojima jezik, dodajući novo značenje postojećim leksičkim jedinicama, čuva samosvojnost na planu jezičnoga izraza, a značenjski se obogaćuje“. Drugim riječima, formalni neologizmi obuhvaćaju lekseme koji su nastali na temelju jezičnih tvorbenih mogućnosti, a semantički neologizmi predstavljaju postojeće lekseme s novim značenjima.

Drugi kriterij koji obuhvaća razloge nastanka neologizama ujedno se označava kao najvažniji kriterij podjele neologizama. Prema razlozima nastanka neologizme dijelimo na denominativne i stilističke (Muhvić-Dimanovski, 2005: 6). Denominativni neologizmi puki su rezultat potrebe za upotrebom, tj. svrha njihova nastanka usko je vezana uz komunikacijske potrebe. Naime, kada govornik ne može imenovati neku pojavu ili predmet, on poseže za riječi iz nekog stranog jezika ili slobodno tvori svoju vlastitu inačicu. S obzirom na činjenicu da se ovdje radi o trenutnoj potrebi, estetska načela obično nisu uključena u stvaranje novih riječi, kao što je to svojstveno književnicima pri pisanju nekog književnog djela. Upravo iz tog razloga količina denominativnih neologizama poprilično nadmašuje količinu stilističkih tvorenica u jeziku (Milković, 2010: 49). Drugoj skupini neologizama unutar ove podjele pripadaju stilistički neologizmi koji se javljaju kao rezultat estetike te potrebe književnika pri pisanju književnog

djela. Kako ističe Mikić Čolić (2021: 21), stilistički neologizmi riječi su „koje nastaju kako bi se postigao određeni efekt kod čitatelja, odnosno kako bi se dosjetljivom, novom i neobičnom riječi djelovalo na njega“. Za stilističke neologizme mogu se susresti i nazivi poput *hapaksa*, *okazionalizama* ili *prigodnica* (Muhvić-Dimanovski, 2005: 6). Unatoč tome, Mikić Čolić (2021: 21) razlikuje navedene nazive te objašnjava da prigodnica predstavlja svaku novu riječ koja potencijalno može postati dijelom aktivnog leksika te da je svaki neologizam u jednom stadiju svojeg postajanja bio prigodnica. Stilistički neologizmi vrlo rijetko postaju dijelom aktivnog leksika, no na svjetskoj se razini svakako mogu izdvojiti riječi *robot* Karela Čapeka te *novogovor* koju je skovao književnik George Orwell (Mikić Čolić, 2021: 22).

Posljednji kriterij podjele neologizama temelji se na podrijetlu riječi. Prema tome kriteriju neologizmi se dijele na one koji su sastavljeni od domaćih ili udomaćenih sastavnica te one koji su sastavljeni od stranih sastavnica, odnosno kombiniranjem s domaćima. Neologizme stranog podrijetla Muhvić-Dimanovski (2005: 7) dijeli na denotativne i konotativne posuđenice. Denotativne posuđenice objašnjava kao lekseme potrebne za imenovanje novih pojmova ili proizvoda koji su proizašli iz stranih zemalja, dok konotativne posuđenice shvaća kao posljedice prestiža neke određene države i jezične zajednice te posljedice fascinacije stranim stilom života. Mikić Čolić (2021: 23) objašnjava da je upravo to razlog masovnog širenja engleskog jezika te unošenja engleskih riječi u sve svjetske jezike.

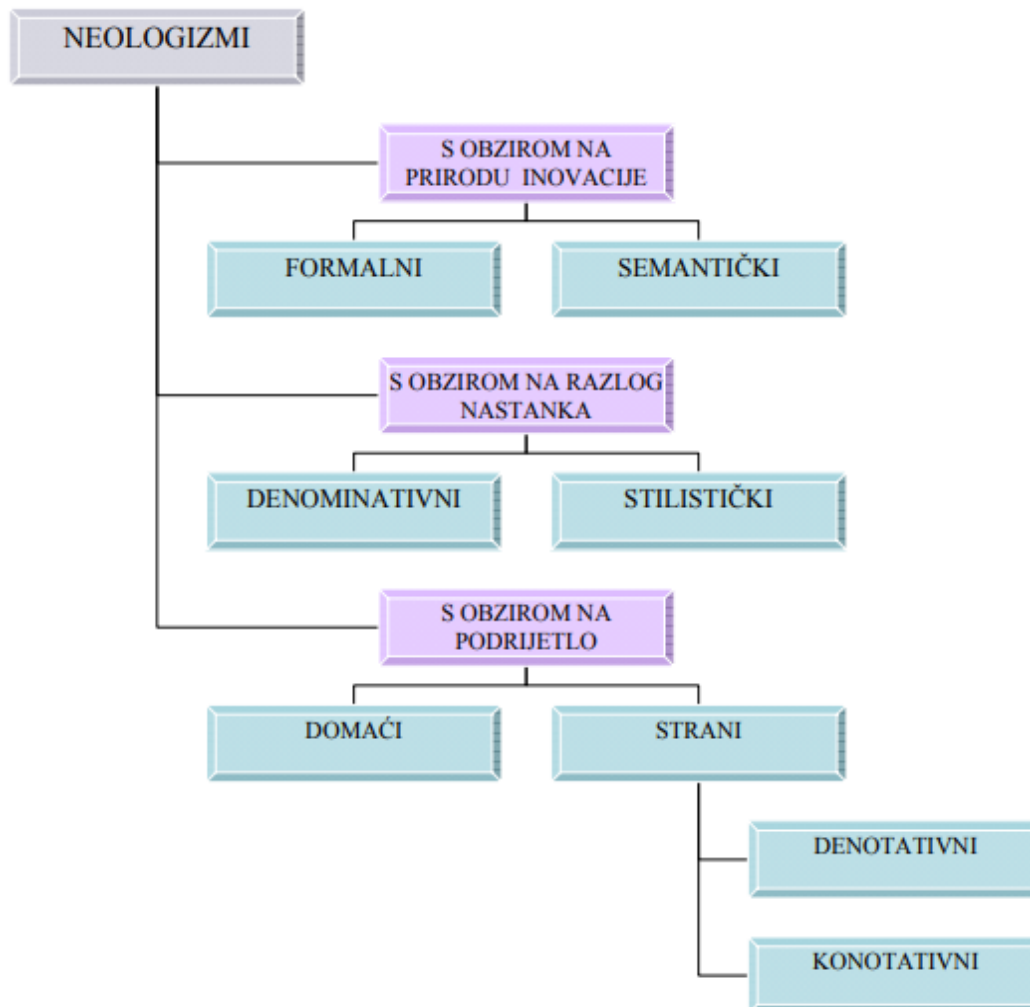
Muhvić-Dimanovski (2005: 8) također spominje da se neologizmi mogu svrstati u kategorije i prema drugim kriterijima, primjerice u primarnu neologiju ili u neologiju nastalu prevođenjem. Prema tom kriteriju, prvoj kategoriji pripadaju neologizmi koji nastaju na temelju neke nove pojave ili pojma u jeziku, dok u drugu kategoriju pripadaju neologizmi koji su izravni prijevodi postojećih leksema iz stranih jezika.

Isto tako, autorica navodi i kategorije neologizama koje uključuju primljenice, pseudoprimljenice, domaće nove riječi i nove – stare riječi. Za razliku od spomenutih autorica, Samardžija (2002: 17) navodi svoje poimanje kategorija neologizama koje obuhvaćaju novotvorenice, prevedenice, nove posuđenice i oživljenice.

Milković (2010: 49) također izdvaja nekoliko kategorizacija neologizama prema različitim autorima. Primjerice, Rondeau (1984) neologizme dijeli na formalne neologizme, značenjske neologizme i primljenice, dok Rey (1995) pristupa podjeli na formalne, semantičke i pragmatičke neologizme. Honselaar (2002) ima nešto drugačiji pristup pa dijeli neologizme na sljedeće vrste: neostilizam (žargonski oblik u višem sloju), neozastarjelica (stari oblik i

značenje koji su ponovno u upotrebi), neohistorizam (sličan zastarjelici), neosemantizam (novo značenje stare riječi), neoformizam (novi izraz kojem je pridodano novo značenje).

Podjela neologizama (Mikić Čolić, 2021: 23) na tri osnovna kriterija grafički je prikazana na sljedeći način:

Prikaz 1. Vrste neologizama

3.4. Stvaranje neologizama

Postoji nekoliko načina stvaranja neologizama u jeziku, a Muhvić-Dimanovski (2005: 97–108) kategorizira ih na sljedeći način:

A. tvorbeni obrasci

- B. stvaranje novih riječi kontrakcijom (sažimanjem),
- C. semantička neologija,
- D. stvaranje novih riječi metonimijom,
- E. stvaranje novih riječi metaforom,
- F. slobodne tvorbe,
- G. neologizmi nastali zbog popunjavanja mjesta antonima.

A. Tvorbeni obrasci

Stvaranje tvorbenim obrascima jedan je od najčešćih načina stvaranja novih riječi u jeziku. U stvaranju neologizama slijede se tvorbeni obrasci i modeli određenog jezika te se takvom analogijom dobivaju riječi građene prema određenom predlošku. Ovaj način tvorbe podrazumijeva uporabu domaćih prefiksa i sufiksa, kao i pridjevskih ili imeničkih dijelova složenica.

B. Stvaranje novih riječi kontrakcijom (sažimanjem)

„U engleskoj se lingvističkoj terminologiji riječi koje nastaju sažimanjem dijelova dvije riječi zovu *blends*. U većini se slučajeva sažimaju prvi dio jedne riječi i drugi dio druge riječi, s time da je kraj riječi obično zadnji slog druge riječi, ali ponekad i samo jedan fonem (ili grafem). U nekim se slučajevima zadnji slog, fonem ili grafem prve riječi poklapaju s prvim slogom, fonemom ili grafemom druge riječi i sažimaju se u cjelinu“ (Muhvić-Dimanovski, 2005: 99).

C. Semantička neologija

Jednom od popularnijih načina stvaranja neologizama pripada i semantička neologija, a takve neologizme nazivamo semantičkim posuđenicama ili neosemantizmima. Neosemantizmi nastaju tako što se novi sadržaji pridodaju postojećim leksičkim jedinicama, što povećava broj značenja određene riječi. Dakle, domaća riječ poprima neko novo ili dodatno značenje pod utjecajem neke strane riječi.

D. Stvaranje novih riječi metonimijom

Metonimija predstavlja kognitivni proces tijekom kojeg jedna pojmovna cjelina pruža pristup drugoj cjelini unutar iste domene. Ovim procesom nastaju i neologizmi, no ne mora značiti da je svaka riječ nastala metonimijom ujedno i neologizam. „Neologizam se kao posljedica metonimije javlja tek u određenim slučajevima u kojima se vlastito ime počne rabiti za neki opći pojam, tj. kad ono postane opća imenica pa se tada, u skladu s pravilima danoga jezika, sklanja, dobiva određeni član ili slično“ (Muhvić-Dimanovski, 2005: 104).

E. Stvaranje novih riječi metaforom

Drugo sredstvo putem kojeg se također stvaraju neologizmi jest metafora. Ovim putem neologizam nastaje dugoročnom upotrebom određene metafore u svakodnevnoj komunikaciji te ulaskom u rječnik. Metafore su obično okazionalnog ili prolaznog karaktera pa često ne dolaze do procesa leksikalizacije. Kod neologizama nastalih pomoću metafore, najčešće je riječ o predmetima ili pojavama koji asociraju na neki već postojeći pojam po svojem izgledu ili drugim obilježjima pa poprimaju isti naziv.

F. Slobodne tvorbe

Neologizmi su ponekad imenovani prema određenim obilježjima nacije iz koje potječu. Tako postoje brojni nazivi koji sadrže karakteristiku koja ih izravno pripisuje njihovoj izvornoj državi. To su zapravo proizvoljni nazivi koji nemaju nikakvu poveznicu s nazivom istog pojma u drugim jezicima, ali u jeziku u kojem su nastali pružaju brojne asocijacije na vlastito podrijetlo. Primjer jedne takve riječi nastale slobodnom tvorbom navodi Muhvić-Dimanovski (2005: 106): „Japanke su tako očigledno dobile svoje ime zahvaljujući činjenici da su izumljene u Japanu (tamo ih inače zovu *zori* i premda mnoge japanske riječi preuzimamo preko britanskoga ili američkoga engleskoga u ovom slučaju nije tako: u britanskoj varijanti ta vrsta sandale zove se *flip-flop*, a u američkoj *thongs*).“

G. Neologizmi nastali zbog popunjavanja mjesta antonima

Velik broj riječi u jeziku nastao je i još uvijek nastaje isključivo zbog činjenice da postoji njihov antonimski parnjak ili par. Muhvić-Dimanovski (2005: 107) navodi primjere riječi *moblina*

telefonija i *fiksna telefonija*. Naime, *fiksna telefonija* je nastala tek kad se pojavila *mobilna telefonija* jer je tada nastala i potreba da se razgraniče ova dva pojma.

3.5. Neologizmi i jezični purizam

Pojmovi purizma i jezičnog čistunstva često su se spominjali tijekom različitih povijesnih razdoblja hrvatskog jezika, a s tim pojmovima susrećemo se i danas, no u nešto blažoj verziji. Jezični purizam predstavlja određenu vrstu stajališta glede obogaćivanja leksika neologizmima. Pritom je važno razlikovati purizam od jezičnog čistunstva. Dok čistunci odbijaju bilo kakvo unošenje stranih riječi u leksik i protive se jezičnom posuđivanju, puristi smatraju da bi neologizmi koji se unose u leksik trebali biti isključivo domaćeg podrijetla te načinjeni od ustaljenih tvorbenih načina. Kao što navodi Marija Turk (1996: 63), pojam je purizma višeznačan te „obuhvaća svako nastojanje oko čišćenja jezika od inojezičnih elemenata ili zahtjeve i zahvate oslobađanja jezika od vlastitih elemenata koji imaju prizvuk vulgarnosti ili se pak rabe u kojem dijalektu ili socijalnoj skupini i konačno suprotstavljanje svemu onome što onemogućuje da jezik što samostalnije i bolje zadovoljava potrebe u komunikacijskoj i ekspresivnoj službi, tj. da bude polifunkcionalan.“

Katičić (1986: 65–66) purizam karakterizira kao jezičnu kulturu, odnosno njezino opredjeljenje. Isto tako navodi da puristi obično „osporavaju dio jezične zbilje“, a na kraju bivaju i sami osporeni od protivnika jezičnog čistunstva. Jezični purizam složeno je jezično pitanje koje uvelike ovisi o mišljenju pojedinca ili većine pri definiranju standardnog jezika. Tijekom procesa standardizacije jezična zajednica mora donijeti odluku o svojem stajalištu prema tuđicama i posuđenicama. Na to utječu brojni čimbenici koji uključuju sve od jezičnih do društvenih i povijesnih. R. Katičić također smatra da je jezik sam po sebi purističan zato što govornike navodi na to da pri svakodnevnom komuniciranju koriste izražajna sredstva koja posjeduje samo izvorni jezik. Dakle, može se reći da svaki jezik ima svoje granice, a hoće li ostati unutar tih određenih granica ili ih prijeći, u potpunosti ovisi o njegovim govornicima.

Nadalje, valja razlikovati različite vrste purizma. Neki puristi samo žele njegovati svoj jezik tako što izbjegavaju riječi stranog podrijetla i koriste domaće inačice tih riječi, no oni drugi imaju nimalo prihvatljive i neosnovane težnje i ciljeve. „Shematična jednodimenzionalnost i stilistička neosjetljivost nužna su svojstva svakoga dogmatskog purizma“ (Katičić, 1986: 70). Katičić navodi da je takva vrsta purizma neprijatelj stvaralačkom

odnosu prema jezičnom izrazu. Jednim tipom purizma možemo smatrati i onaj koji se protivi novotvorenicama, dijalektizmima i drugim arhaičnim leksemima, no vrlo rado prihvaća riječi iz drugih modernih jezika. Prema tome, purizam možemo smatrati vrstom izbora ili odabira koji rezultira odbijanjem ili prihvaćanjem jezičnih elemenata, što ujedno utječe na jezičnu otvorenost ili zatvorenost, kao i obogaćivanje samog jezika (Mikić Čolić, 2012: 20). „Otvorenost jezičnoga sustava rezultirat će uvođenjem novih elemenata ondje gdje su zbog pojave novih koncepata, u novije vrijeme najčešće tehnološke naravi, nastale leksičke praznine, dok će zatvaranje značiti napuštanje određenog izvora jezičnoga proširivanja.“ (Mikić Čolić, 2012: 20–21).

Hrvatski govornici oduvijek su više nastojali kovati nove riječi pomoću brojnih tvorbenih načina nego usvajati tuđice iz drugih jezika. U prošlosti, neologizmi su bili ili dobro prihvaćeni ili izuzetno kritizirani, a slična se situacija javlja i u današnje vrijeme. Babić (1995: 59) tako navodi da hrvatski jezik boluje od više boljaka, a izdvaja sljedeće tri: zaostali srbizmi, nepotrebni anglizmi i pogrešni posvojni genitiv. Nepotrebne anglizme izdvaja kao najveću opasnost po naš jezik. Nepotrebni anglizmima smatra upravo one za koje postoje domaće riječi ili se iste mogu stvoriti, dok neprihvatljive anglizme obilježava kao one koji se tvorbeno ne uklapaju u hrvatski jezik. „Anglizmi mi najviše smetaju ne samo što su tuđice, nego što su izraz slaboga, nehrvatskoga osjećaja koji lako prima tuđice ne pitajući se najprije možemo li mi to kako reći svojim izraznim sredstvima“ (Babić, 1995: 59).

Jonke navodi da su se u prošlosti tuđe riječi najviše preuzimale iz turskog, njemačkog, ruskog, talijanskog i češkog jezika, dok se u novije vrijeme preuzimaju iz engleskog i francuskog jezika. Većina se tih stranih riječi udomaćila u našem jeziku te nitko ni ne pomišlja pronaći njihovu zamjenu niti razmišlja o njima kao tuđicama. „Nismo i ne možemo biti protiv svih stranih riječi, ali težimo za tim da upotrebljavamo poznate narodne riječi uvijek kada one znače isto što i strane“ (Jonke, 2005: 40).

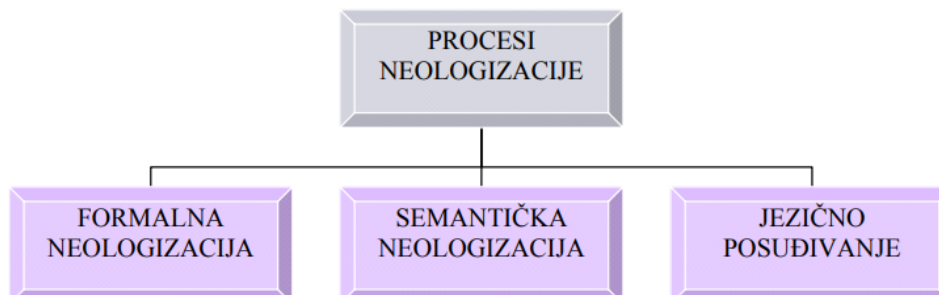
4. TVORBA NEOLOGIZAMA

Procesi neologizacije, odnosno procesi stvaranja novih riječi i obogaćivanja jezika, mogu se podijeliti u tri kategorije:

- A. formalna neologizacija,
- B. semantička neologizacija,
- C. jezično posuđivanje (Mikić Čolić, 2012: 38).

Formalna neologizacija kao najčešći i najrazgranatiji proces neologizacije obuhvaća postupke koji polaze od formalnih tvorbenih načina i obrazaca. Nadalje, semantička neologizacija odnosi se na promjenu ili nadopunu značenja već postojećih riječi u nekom jeziku, dok jezično posuđivanje podrazumijeva preuzimanje riječi iz stranih jezika.

Mikić Čolić (2012: 38) grafički je prikazala tu podjelu na sljedeći način:

Prikaz 2. Procesi neologizacije

4.1. Formalna neologizacija

Formalna neologizacija odnosi se na gramatički proces stvaranja tvorenica korištenjem afiksa te slaganjem osnova i vezanih leksičkih morfema (Mikić Čolić, 2021: 53). „Tvorba riječi označuje jezičnu pojavu kojom u jeziku postaju nove riječi na osnovi dosadašnjega rječničkog blaga. Ujedno tvorba riječi označuje i lingvističku disciplinu koja se bavi proučavanjem načina, obrazaca i tipova postanka novih riječi“ (Babić, 1986: 11). Kao što navodi Samardžija (1995:

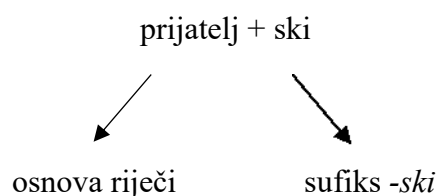
69), postoje dva osnovna postupka u tvorbi riječi u hrvatskom jeziku koja uključuju izvođenje i slaganje: „Tvorenice koje su motivirane jednim osnovnim leksemom nastale su izvođenjem i zovu se izvedenice. Tvorenice koje su motivirane dvama osnovnim leksemima nastale su slaganjem i zovu se složenice.“

4.1.1. Izvođenje

Izvođenje je dakle jedan od osnovnih postupaka u tvorbi riječi u kojem nova riječ nastaje od određene osnove kojoj se dodaje tvorbeni formant ili, u slučaju prefiksarno-sufiksarne tvorbe, dva formanta. Afiksi koji se dodaju osnovama riječi smatraju se leksičkim jedinicama, tj. pravilnim leksičkim unoscima i svrstavaju se u morfeme, a sa sobom nose brojne semantičke, sintaktičke i fonološke karakteristike. Unutar ove skupine razlikujemo sufiksarnu, prefiksarnu i prefiksarno-sufiksarnu tvorbu (Mikić Čolić, 2021: 119).

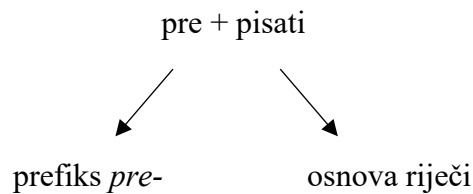
4.1.1.1. Sufiksarna tvorba

Sufiksarna tvorba najčešći je način tvorbe riječi u hrvatskom jeziku. „Tvorbeni formant koji se dodaje iza osnove jedne riječi naziva se sufiks ili dometak, a takva tvorba sufiksarna tvorba ili sufiksacija. Nova riječ nastala sufiksacijom naziva se izvedena riječ, izvedenica ili derivat“ (Babić, 1986: 24). U sufiksarnoj se tvorbi tvorbeno značenje izražava tvorbenim nastavkom ili sufiksom, a tvorbeni se nastavak razlikuje od obličnog nastavka po tome što se tvorbenim nastavkom od jedne riječi dobivaju nove, dok oblični nastavak mijenja samo oblik iste riječi (Barić et al., 1995: 294). Sufiksi se mogu podijeliti na imeničke, glagolske i pridjevne prema tome dodaju li se imenici, glagolu ili pridjevu. Kada se govori o stupnju tvorbenosti, tada se sufiksi dijele na vrlo plodne, slabo plodne i neplodne (Mikić Čolić, 2021: 120). Sufiksacija se može oprimjeriti s riječi *prijatelj*ski.

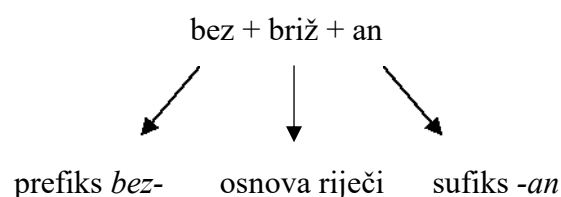
4.1.1.2. Prefiksalna tvorba

Prefiksalna tvorba predstavlja tvorbeni način kojim nova riječ nastaje dodavanjem prefiksa osnovi riječi. Postoji velika razlika između dodavanja prefiksa ili sufiksa određenoj riječi. Za razliku od sufiksa, prefiks modificira leksičko značenje riječi, ali ne dotiče se njezine morfološke naravi. Prefiks nikad ne može promijeniti kategoriju riječi kojoj je dodan te stoga nikad ne predstavlja glavu derivirane nove riječi, što nije slučaj kod sufiksacije. Prefiksi se prema svojem podrijetlu dijele na sadašnje i nekadašnje, tj. čestice, stoga se ovaj tvorbeni način često pripisuje slaganju, a ne izvođenju (Mikić Čolić, 2021: 172). Tako S. Babić opisuje prefiksalsnu tvorbu kao poseban način slaganja riječi: „Zbog toga što te riječi dolaze samo na prvom mjestu ispred osnova punoznačnih riječi, one se smatraju posebnim tvorbenim jedinicama i nazivaju se prefiksi ili predmeci, a takva tvorba prefiksalsna tvorba ili prefiksacija“ (Babić, 1986: 33). Primjer je ovog tvorbenog načina riječ *prepisati*.

4.1.1.3. Prefiksalsno-sufiksalsna tvorba

Treći je tvorbeni način koji se svrstava u izvođenje prefiksalsno-sufiksalsna tvorba. Ovaj se tvorbeni način javlja kada se osnovi riječi istovremeno dodaju i prefiks i sufiks. „Međutim svaka riječ s prefiksom u svom sastavu ne ide u prefiksalsnu tvorbu ako je izvedena od već prefigirane riječi“ (Babić, 1986: 34). Dakle, ponekad se neka riječ može opisati na dva načina, što ujedno utječe i na tvorbeni način kojim je nastala. Primjer je ove tvorbe riječ *bezbrižan*.

4.1.2. Slaganje

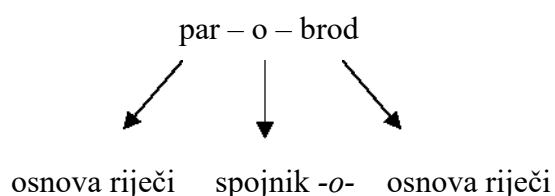
Slaganje je način tvorbe u kojoj tvorenica nastaje od dviju ili više osnova različitih riječi. Takva tvorenica nastala slaganjem nosi naziv složene riječi, složenice ili kompozita. Najčešće se pronalaze složenice nastale od dviju osnova, dok su one nastale od triju osnova nešto rjeđe. Prilikom slaganja dviju osnova, najčešće se između njih dodaje spojnik koji se naziva spojnik (-o-, -e- ili -i-). Kako navodi Babić (1986: 30), spojnik formant može se čak smatrati dodatkom koji osposobljava osnovu za slaganje stavljajući ju u alomorfni oblik. S druge strane, Barić (1980: 25) navodi da spojnik, bez obzira na to što je značajna jedinica, ima isključivo gramatičko značenje. Postoji nekoliko vrsta slaganja koje uključuju čisto slaganje, složeno-sufiksalsnu tvorbu, stapanje te polusloženice.

4.1.2.1. Čisto slaganje

Složeno-nesufiksalsna tvorba ili čisto slaganje tvorbeni je način u kojem nastaju složenice. Takve složenice nastale nesufiksalsnom tvorbom u svojem drugom dijelu imaju riječ odnosno leksem koji može stajati potpuno samostalno. Postoji nekoliko načina nastanka nesufiksalsnih složenica koji obuhvaćaju sljedeće (Mikić Čolić, 2021: 181):

- A. slaganje osnove i leksema,
- B. slaganje osnove i vezanoga leksičkog morfema,
- C. slaganje vezanoga leksičkog morfema i leksema.

„Između prvog i drugog dijela složenice obično se nalazi samoglasnik koji spaja oba dijela u jedan pojam. najčešće je to samoglasnik o (*blat-o-bran, nog-o-met, rod-o-ljub, basn-o-pisac, stakl-o-puhač...*), rijetko koji drugi. Takav se samoglasnik među dijelovima složenice zove spojnik ili interfiks“ (Barić et al., 1995: 297). No, neke složenice imaju nulti spojnik, odnosno nisu spojene samoglasnikom, kao u riječi *duhankesa*.

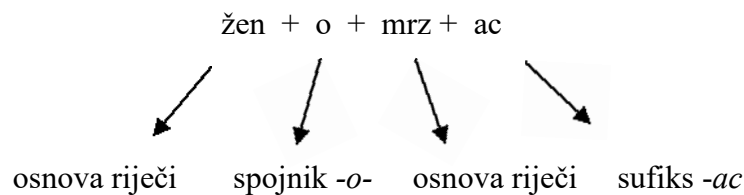

4.1.2.2. Složeno-sufiksalna tvorba

Složeno-sufiksalna tvorba način je tvorbe u kojoj nove riječi nastaju istovremenim djelovanjem slaganja i sufiksne tvorbe. Tvorbeno značenje riječi nastalih ovim tvorbenim načinom izražava se sufiksom koji je vezan uz osnovu nastalu istovremeno s priključivanjem sufiksa (Barić et al., 1995: 2998). Složenice nastale složeno-sufiksalsnom tvorbom puno su češće u hrvatskom jeziku od čistih složenica. Pri ovakvoj vrsti slaganja dodaje se sufiks i spojnik. Imenice nastale složeno-sufiksalsnom tvorbom dijele se u dvije skupine (Mikić Čolić, 2021: 203):

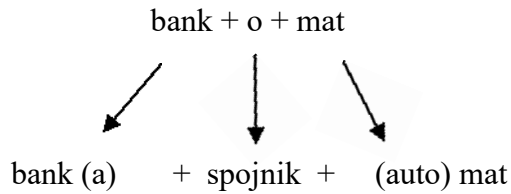
- A. imenice složeno-sufiksalsne tvorbe s nultim sufiksom,
- B. imenice složeno-sufiksalsne tvorbe s drugim sufiksima.

Ovaj tvorbeni način najbolje se može prikazati analizom riječi *ženomrzac*.

4.1.2.3. Stapanje

„Stopljenica se može odrediti kao riječ sastavljena od dviju (ili više) riječi koje najčešće imaju srodna značenja“ (Mikić Čolić, 2021: 205). Stapanje je tvorbeni način koji je poprilično slabo zastupljen, no u posljednje vrijeme postaje sve popularniji u brojnim svjetskim jezicima. Mnijenje javnosti podijeljeno je prema stopljenicama pa ih neki nazivaju neprirodnim tvorevinama koje nose vrlo negativna obilježja (Mikić Čolić, 2021: 205). Stopljenice se tvore na način da se skraćuju morfemi unutar riječi, a Muhvić-Dimanovski (2005: 99) taj postupak naziva kontrakcijom odnosno sažimanjem. Uglavnom se sažimaju prvi dio prve riječi i drugi dio druge riječi, a kraj je riječi obično zadnji slog druge riječi, no ponekad i samo jedan fonem ili grafem (Mukvić-Dimanovski, 2005: 99). Najzorniji je primjer stapanja riječ *bankomat*.

4.1.2.4. Polusloženice

Riječi koje su nastale združivanjem dviju riječi u jednu, pritom gubeći neke gramatičke karakteristike, no zadržavajući svaka svoj naglasak, nazivaju se polusloženicama. Kako bi se naznačila njihova polusloženost, između njih se uvijek piše spojnica ili crtica (Babić, 1986: 32). Prvi dio polusloženice uvijek je nesklonjiv, a Babić (1986: 32) naglašava da su polusloženice jezična pojava na granici između tvorbe i sintakse. Primjer je polusloženice riječ *fitness-centar*.

4.2. Semantička neologizacija

Neologiziranje je naziv za svaku pojavu neologizma u leksiku. Neologizam ne nosi značenje novotvorenice, već predstavlja opći naziv za svaku novu leksičku jedinicu te novi leksem koji govornici nekog jezika nisu koristili do određenog trenutka zato što ga nisu poznavali ili on nije postojao (Samardžija, 2002: 17). Semantička se neologizacija odnosi na proširenje značenja leksema, odnosno prirođavanje novih sadržaja već postojećim leksičkim jedinicama (Mikić Čolić, 2021: 219).

„Proširenju značenja leksema izravno pogoduje njegova prenosivost na nove slične denotate (metaforizacija), pri čemu se ono sličan može odnositi na vrlo različite značajke novoga denotata“ (Samardžija, 2002: 18). Pri proširivanju značenja riječi, novo značenje nema utjecaj na njezin glasovni oblik ni na druge formative. Semantički neologizmi ili neosemantizmi uvelike pomažu jeziku da sačuva samosvojnost na planu izraza, dok se istovremeno značenjski obogaćuje. „Semantičke promjene riječi šire se, kako je pokazano u teorijskome dijelu, postupno te najčešće podrazumijevaju supostojanje staroga i novoga značenja, dok krajnji ishod semantičke promjene može biti potpuni nestanak staroga značenja“ (Mikić Čolić, 2021: 219). U semantičkoj neologizaciji sudjeluju procesi metaforizacije, metonimizacije, specijalizacije, generalizacije, onimizacije, eponimizacije te eufemizacije.

4.3. Posuđenice

Posuđenice čine vrlo važan dio leksičkog fonda jer dolaze u svakodnevnu upotrebu kada ne postoji leksičko rješenje u jeziku primatelju. Na taj način posuđenice popunjavaju prazna mjesta u leksiku te utječu na čitav tvorbeni sustav nekog jezika. „One se prilagođuju hrvatskome književnom jeziku ne samo fonološki (glasovno) i morfološki (oblično) nego i tvorbeno. Naime i one sudjeluju u tvorbi novih riječi pa tako ulaze u tvorbeni sustav hrvatskoga književnog jezika“ (Barić et al., 1995: 285). Kada se govori o posuđenicama, većina jezika najviše riječi posuđuje iz engleskog jezika, točnije 40 % novih riječi engleskog je podrijetla (Mikić Čolić, 2021: 239). Upravo zbog velike zastupljenosti anglizama u svim jezicima svijeta, mnogi se slažu da bi se oni trebali posebno kategorizirati kao angloneologizmi (Muhvić-Dimanovski, 2005: 40).

Proces jezičnog posuđivanja sastoji se od nekoliko različitih koraka, a kreće se od preuzimanja modela, odnosno riječi jezika davatelja uz jezične operacije suspstituciju i importaciju. Zatim slijedi prilagodba riječi na različitim razinama koje uključuju prilagodbu na fonološkoj i morfološkoj razini (Mikić Čolić, 2021: 240).

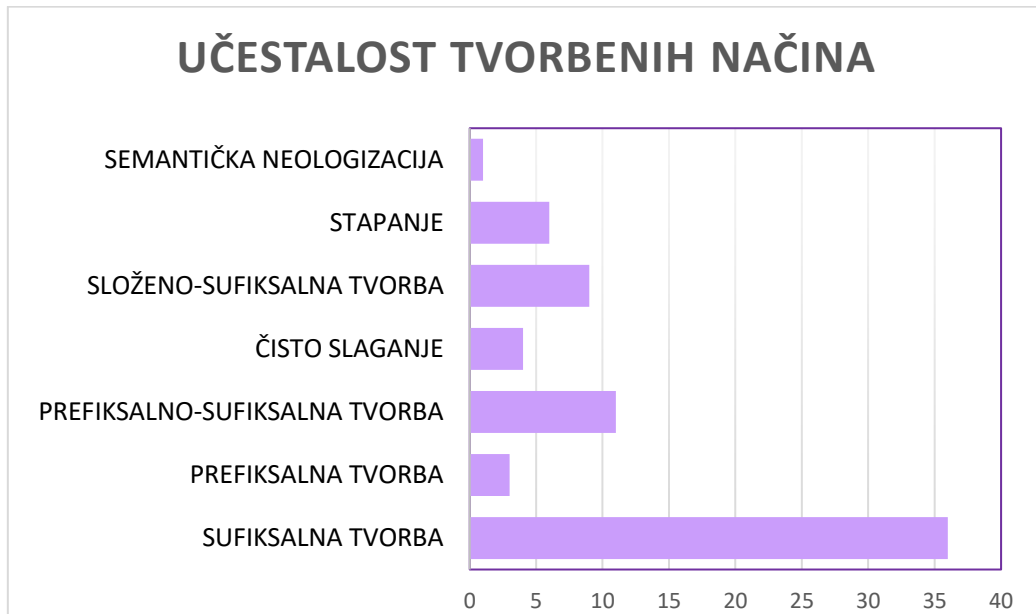
5. TVORBA I UPOTREBA NEOLOGIZAMA

5.1 Analiza tvorbe neologizama u hrvatskom jeziku

Kao što je spomenuto u prijašnjim poglavljima, u radu će se analizirati korpus neologizama prikupljenih s internetske stranice *Bolje je hrvatski!* te iz natječaja za najbolju novu hrvatsku riječ. Korpus se sastoji od 70 različitih novih riječi nastalih tijekom prijašnjih 20 godina. S obzirom na to da su nove riječi tvorili hrvatski govornici, istražit će se koji su najčešći i najbrojniji tvorbeni postupci i obrasci prilikom stvaranja neologizama.

Neologizmi iz korpusa uglavnom su osmišljeni s ciljem da zamjene već ustaljene posuđenice iz drugih jezika u hrvatskom leksiku ili da izraze koji se sastoje od više riječi stope u jednu riječ. Pritom je svaka riječ poprimila potpuno novi oblik zbog korištenja korijena hrvatskih riječi povezanih s određenim pojmovima te su one u potpunosti tvorene klasičnim tvorbenim obrascima hrvatskog jezika. Primjerice, neologizam *obnovnik* predložen je kao zamjena za riječ *regenerator*. Ovaj neologizam vuče korijen iz riječi *obnova*, umjesto iz riječi *regeneracija* koja dolazi iz stranog jezika. Riječi je također dodan sufiks *-nik*, koji pripada skupini učestalih sufiksa u hrvatskom jeziku. Nadalje, neologizam *parkomat* prikazuje potrebu za skraćivanjem izraza u jeziku, s obzirom na to da dolazi kao zamjena za *aparatus za naplatu parkinga*. Dakle, može se reći da govornici teže jezičnoj ekonomiji, što je vidljivo u ovom primjeru, kao i u primjeru neologizma *odmrljivač* koji je zamjena za *sredstvo za uklanjanje mrlja*. Posredovanje jezične ekonomičnosti može se uočiti i u riječima *osobnica* i *zubarnica*, pri čemu *osobnica* nastaje kao zamjena za *osobnu iskaznicu*, a *zubarnica* za *zubarsku ordinaciju*. S druge strane, vrlo su učestali primjeri nastojanja uvođenja hrvatskih riječi kako bi se izbjeglo korištenje engleskih posuđenica kao što su *talk-show*, *fast food* ili *gift shop*. Govornici kao alternativna rješenja za ove riječi predlažu sljedeće neologizme: *sučelište* (*talk-show*), *brzogriz* (*fast food*) i *daroteka* (*gift shop*). S obzirom na ubrzani razvoj tehnologije i sveukupni tehnološki napredak tijekom prethodnih dvadeset godina, u naš su jezik ušli različiti engleski nazivi, poput riječi *hardware*, *developer*, *pop-up window*, *hashtag*, *display*, *gadget*, *tablet* i *touch screen*. Zato se na natjecajima za najbolju hrvatsku riječ već godinama pojavljuju moguće hrvatske inačice tih riječi, iako one još uvijek nisu zaživjele u našem jeziku: *strojevina* (*hardware*), *razvojnik* (*developer*), *iskočnik* (*pop-up window*), *označnik* (*hashtag*), *prikaznik* (*display*), *spravica* (*gadget*), *zaslonik* (*tablet*) te *dodirnik* (*touch screen*).

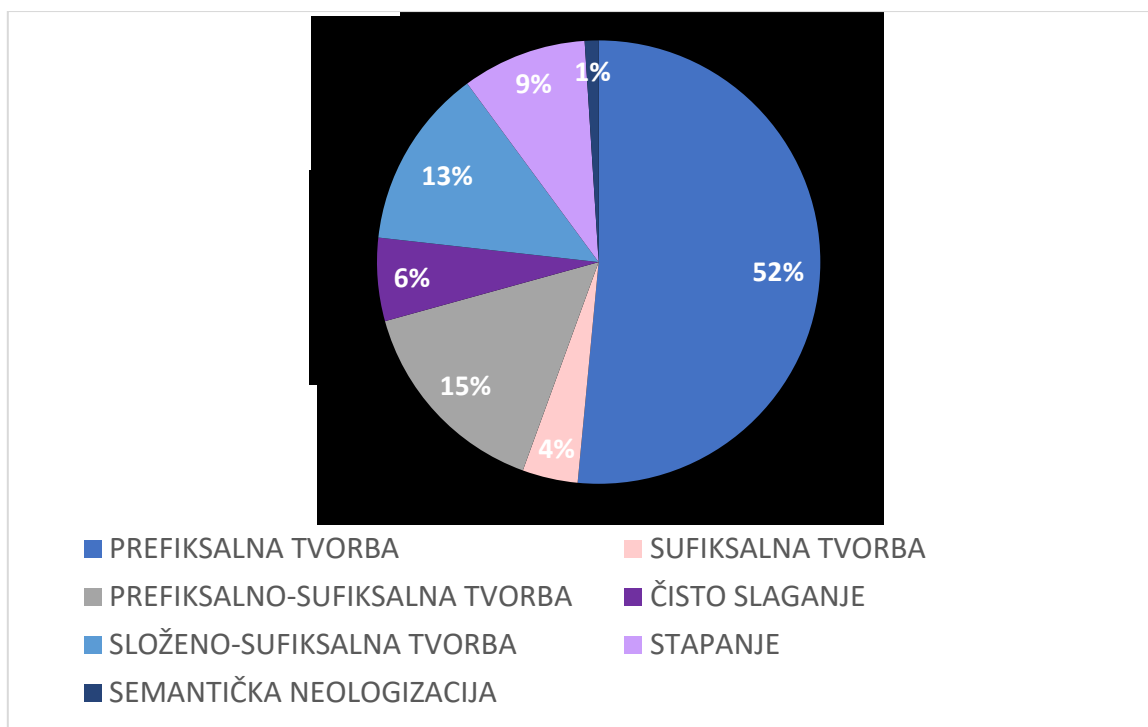
U grafičkom prikazu bit će ilustrirano koji su plodni tvorbeni načini u hrvatskom jeziku.

Prikaz 3. Učestalost tvorbenih načina pri stvaranju neologizama

U korpusu od 70 neologizama može se uočiti da je najzastupljeniji i najplodniji tvorbeni način sufiksalna tvorba, s čak 36 primjera. Nakon toga slijede prefiksarno-sufiksalna tvorba s 11 riječi obuhvaćenih korpusom te složeno-sufiksalna s devet primjera neologizama. Najslabije zastupljeni tvorbeni načini svakako podrazumijevaju čisto slaganje, stapanje, prefiksarnu tvorbu i semantičku neologizaciju. Korpus sadržava šest riječi nastalih stapanjem, četiri riječi nastalih čistim slaganjem, tri riječi nastalih prefiksarnom tvorbom te samo jednu riječ nastalu semantičkom neologizacijom.

S obzirom na činjenicu da je sufiksalna tvorba uvijek izdvajana kao najplodniji tvorbeni način u hrvatskom jeziku s brojnim obrascima i mogućnostima, analiza korpusa samo potvrđuje te navode. Uz složeno-sufiksarnu, prefiksarno-sufiksarnu tvorbu također ima brojne primjere te se može obilježiti kao jedan od najčešće korištenih tvorbenih obrazaca. S druge strane, semantičkoj neologizaciji može se pripisati samo 1 % korpusa neologizama u hrvatskom jeziku.

Prikaz 4. Zastupljenost tvorbenih načina u hrvatskom jeziku u postocima

Pri analizi neologizama nastalih sufiksalsnom tvorbom uočeno je učestalo korištenje nekih sufiksa. Naime, u korpusu su uočeni sljedeći sufiksi koji sudjeluju u tvorbi imenica: *-ik*, *-nik*, *-ić*, *-ak*, *-njak*, *-ar*, *-ac*, *-ica*, *-nica*, *-evina*, *-ište*, *-lište*, *-nje*. U tvorbi imeničkih neologizama najčešće su korišteni sufiksi *-ik* za muški rod te *-ica* za ženski rod, a nakon njih sufiksi *-ak* i *-ište*. Primjeri neologizama iz korpusa nastalih sufiksacijom sljedeće su riječi: *strojevina*, *osobnica*, *uspornik*, *smećnjak*, *opuštaonica*, *osjećajnik*, *sebić*, *dodirnik*, *zaslonik*, *brbljanje*, *istinik*, *novosnik*, *obnovnik*, *zabranjenica*, *kartičnik*, *znojilište*, *otpadalište*, *kliznica*, *ponovak*, *naplatnica* i druge. Prilikom stvaranja neologizama prefiksalsnom tvorbom korišteni su prefiksi *pre-* i *po-*. To su ujedno i općenito jedni od najplodnijih prefiksa u hrvatskom jeziku. Neologizmima nastalima prefiksacijom pripadaju riječi *preklikati*, *prebrisač* te *posuvremeniti*. Primjeri prefiksalsno-sufiksalsne tvorbe uključuju neologizme *ukožnica*, *izazor*, *prestrujnik*, *podzemnica*, *zapororje*, *raskružje*, *mišište* i dr. Nadalje, neologizmi *suncozor*, *slikokaz*, *društvoštaj*, *višezadaćnost*, *velezgodinjak* i *svemrežje* zorni su primjeri složeno-sufiksalsne tvorbe. Čisto slaganje može se uočiti u primjerima riječi *samoosama* i *kostolom*, dok su riječi *daroteka* i *parkomat* primjeri stopljenica.

5.2 Analiza upotrebe neologizama u hrvatskom jeziku

Kako bi se očuvao jezik, uvijek se nastoji zamijeniti posuđenice domaćim riječima, nekad uspješno, a nekad u potpunosti neuspješno. Kao što navodi Muhvić-Dimanovski (2005: 69), „u nekim su jezicima takvi pokušaji stvar institucija čija je briga upravo čišćenje jezika od stranih elemenata i nastojanje da se oni izbace iz uporabe gdje god je to moguće; u drugima su pokušaji te vrste ograničeni na pojedince koji u svojim radovima predlažu nove izraze kojima bi se mogle zamijeniti nepotrebne posuđenice.“ Naravno, pokušaji zamjene domaćim riječima ponekad nisu najbolja rješenja, stoga govornici radije nastavljaju upotrebljavati strane izraze.

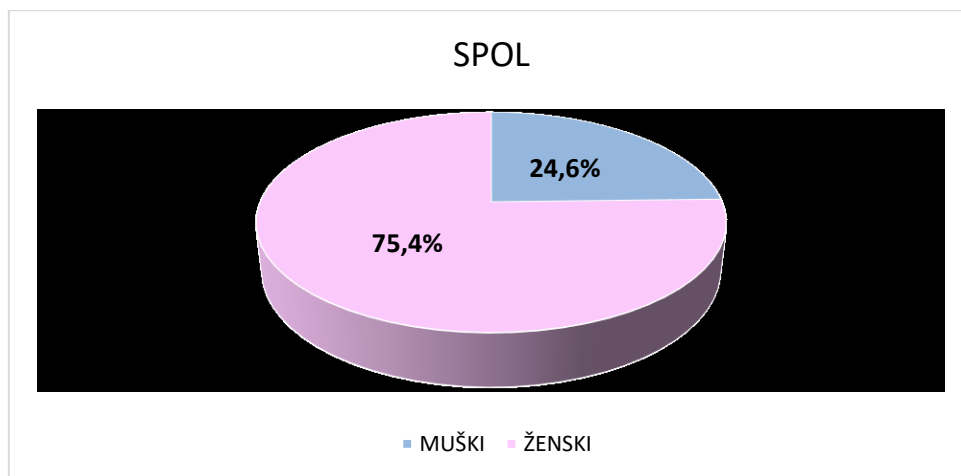
Brojni hrvatski jezikoslovci koji slijede puristički pristup jeziku smatraju da se svaka posuđenica može zamijeniti hrvatskim ekvivalentom te se strogo protive anglizmima u hrvatskom jeziku. Takav pristup može se vidjeti u knjizi Mihovila Dulčića (1997: 481): „Zašto, dakle, naši ljudi promiču tuđi jezik, a to je sada engleski, u svojoj zemlji? (...) Zašto sada ova, ne pojedinačna, nego masovna pojava grabljenja tuđih riječi?“ Stjepko Težak pak navodi da treba pronaći granicu između čistunstva i korištenja stranih riječi: „Nije vrlinom ni druga krajnost, pretjerano čistunstvo, progon svake nehrvatske riječi. Zaista bi nemudro bilo vraćati u život *ludžbu* umjesto kemije, *pjenozoslovlje* umjesto numizmatike, *uzmet* mjesto projekcije...“ (1995: 115).

U sklopu pisanja ovog diplomskog rada provedeno je istraživanje o poznavanju i upotrebi neologizama u hrvatskom jeziku. Anketa je sastavljena od 15 neologizama prikupljenih u korpusu, a ispitanici su trebali pokraj svakog neologizma označiti tvrdnju ili više tvrdnji koje se odnose na njihovo poznavanje i korištenje te riječi. Neologizmi čije je poznavanje Neologizmi čije je poznavanje provjereno u istraživanju su: *osjećajnik*, *zatipak*, *ponovak*, *zapozorje*, *velepošast*, *izazor*, *kliznica*, *slikokaz*, *ukožnica*, *svemrežje*, *mišište*, *dvokriška*, *zbiljokaz*, *prijevodnici*, *suncozor*.

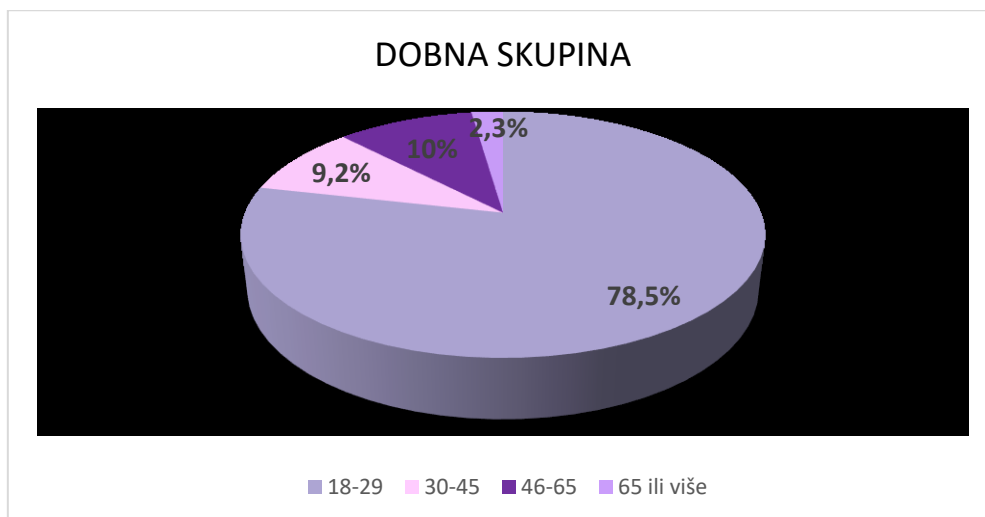
Ispitanici su za svaki neologizam mogli odabrati sljedeće tvrdnje:

- prepoznajem značenje riječi
- koristim riječ u svakodnevnom govoru
- čujem ju u govoru drugih
- ne razumijem značenje riječi i ne koristim ju.

U istraživanju je sudjelovalo 130 ispitanika različitih dobnih skupina i stupnja obrazovanja, od kojih je sudjelovalo 98 žena i 32 muškarca. Nadalje, sudionici su mogli birati između četiri ponuđene dobne skupine. Najviše sudionika pripada dobnoj skupini od 18 do 29 godina, odnosno njih 102. Slijede dobna skupina od 46 do 65 godina, kojoj pripada 13 sudionika te dobna skupina od 30 do 45 godina koja bilježi 12 sudionika. Najmanje je zastupljena dobna skupina od 65 ili više godina koja broji troje sudionika.

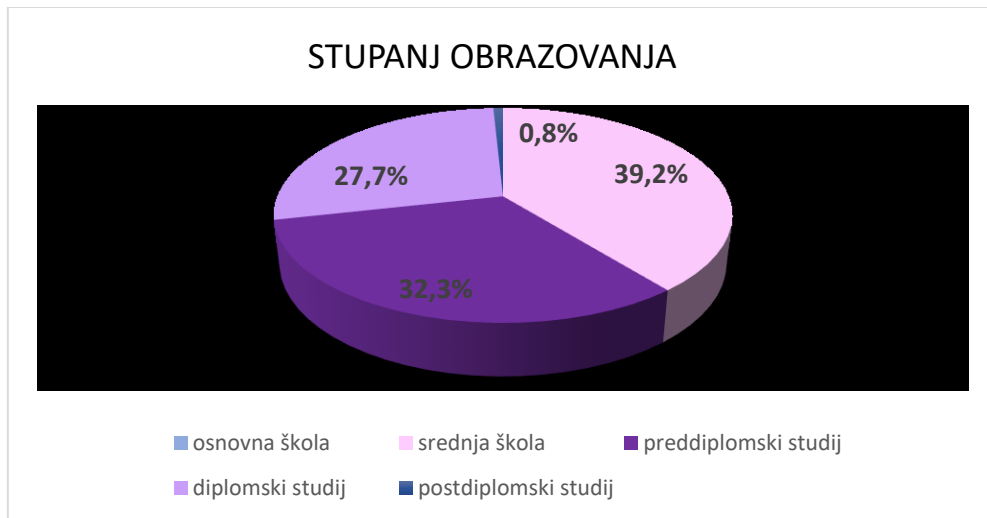

Prikaz 5. Spol sudionika u istraživanju

Prikaz 6. Dobna skupina sudionika u istraživanju

Najveći broj ispitanika ima završenu srednju školu (51), zatim preddiplomski studij (42) te diplomski studij (36). Samo jedan ispitanik ima završen poslijediplomski studij, dok nitko nije odabrao osnovnu školu kao stupanj obrazovanja.

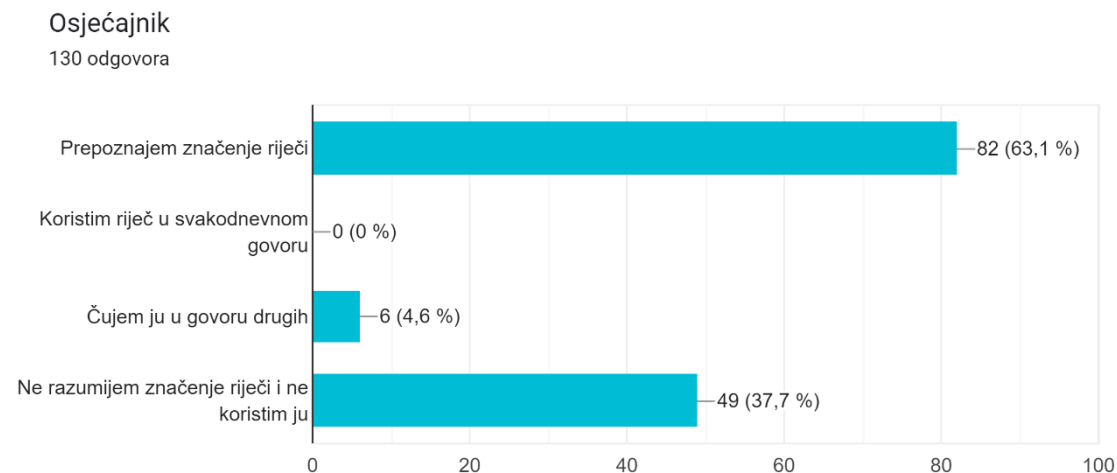

Prikaz 7. Stupanj obrazovanja sudionika u istraživanju

5.3 Rezultati istraživanja

U nastavku će biti prikazati odgovori sudionika za svaki neologizam iz ankete te analizirano poznavanje riječi.

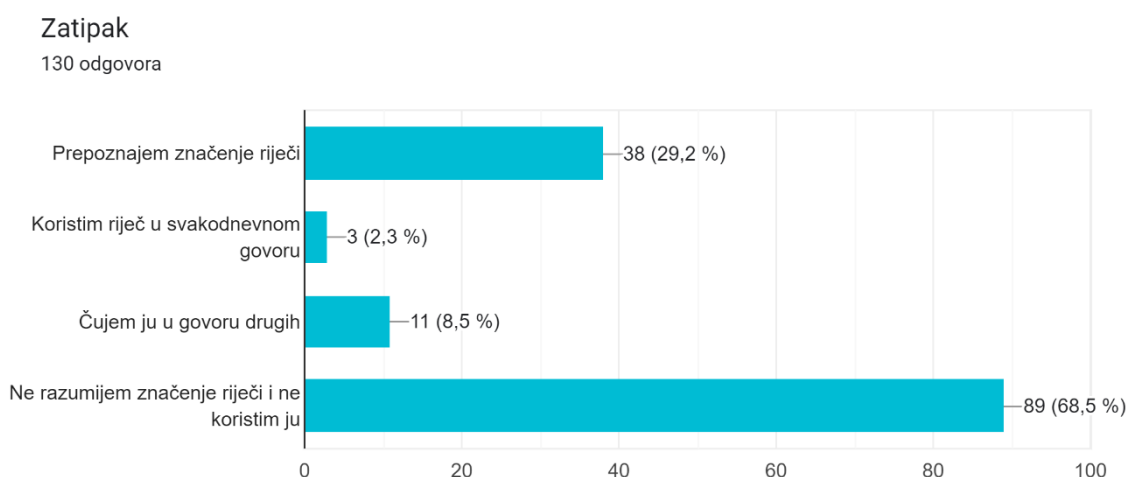
- *osjećajnik*:

Prikaz 8. Poznavanje neologizma *osjećajnik*

Najveći broj ispitanika, njih čak 82, prepoznaje značenje riječi te čuje riječ u govoru drugih (6). Unatoč tome, nitko ne koristi riječ u svojem govoru. Da ne prepoznaje riječ i njezino značenje izjasnilo se 37,7 % sudionika. Dakle, može se zaključiti da je neologizam *osjećajnik* većini poznat, no nitko ne želi upotrebljavati tu riječ u svakodnevnom govoru, već najvjerojatnije pribjegavaju riječima poput *emoji*, *emotikon* ili *smajlič*.

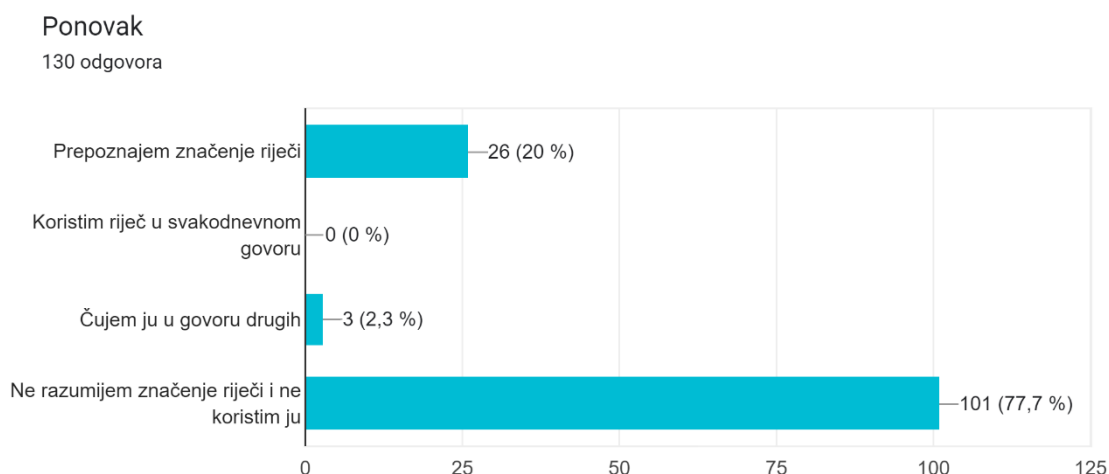
- *zatipak*:

Prikaz 9. Poznavanje neologizma *zatipak*

Većina sudionika, njih 89, uopće ne prepoznaje značenje riječi niti ju koristi u svakodnevnom govoru. S druge strane, manje od 30 % ispitanika izjasnilo se da prepoznaje značenje riječi, no od toga ju u svakodnevnom govoru koristi samo troje. Jedanaestero ispitanika čuje i prepoznaje riječ *zatipak* u govoru drugih. Iz rezultata se može zaključiti da je većini ljudi riječ *zatipak* u potpunosti strana, no vjerojatno bi prepoznali stranu riječ *tipfeler* te ju koriste u govoru i pismu.

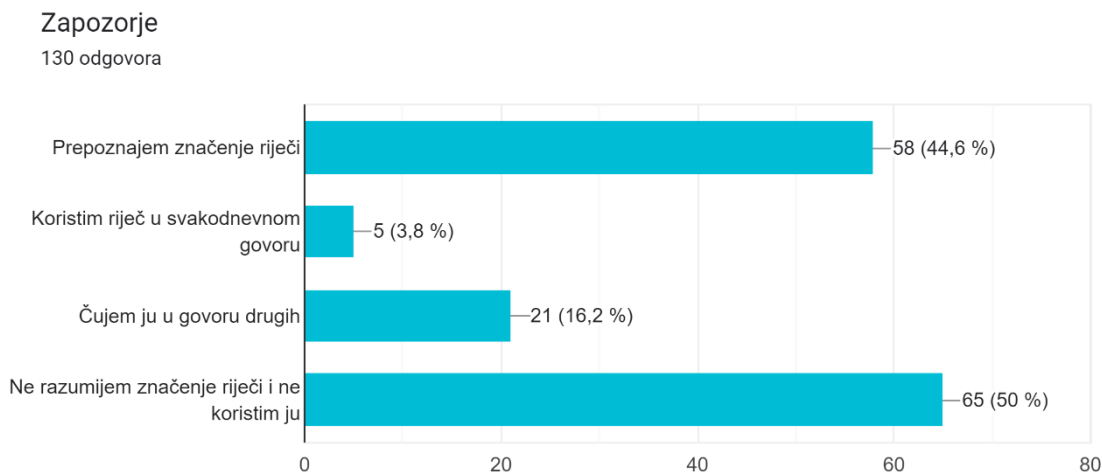
- *ponovak*:

Prikaz 10. Poznavanje neologizma *ponovak*

Riječ *ponovak* ne razumije i ne koristi znatno najveći broj ispitanika (101), što čini 77,7 %. Dvadeset i šest osoba navelo je da prepoznaje značenje riječi, dok je troje čulo tu riječ u govoru drugih. Nitko od 130 ispitanika ne koristi navedeni neologizam. Riječ *ponovak* hrvatska je inačica riječi *repriza*.

- *zapozorje*:

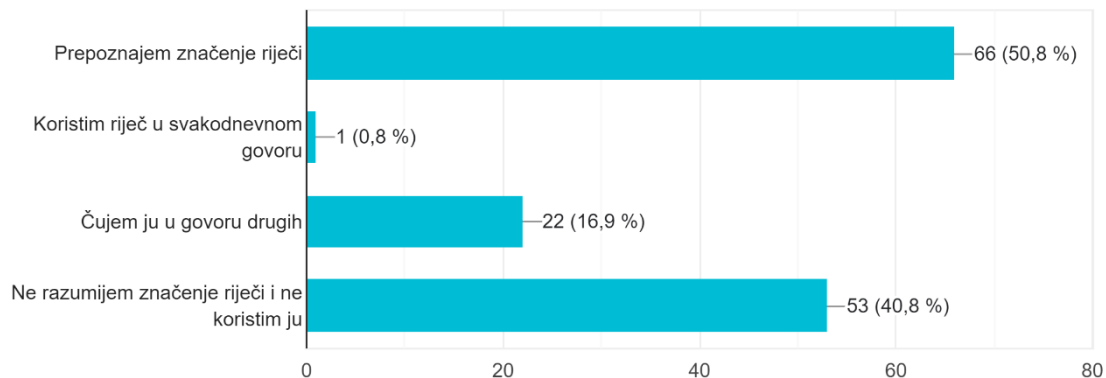
Prikaz 11. Poznavanje neologizma *zapozorje*

U ovom slučaju pola je ispitanika navelo da ne prepoznaje značenje riječi niti ju koristi, no druga polovica prepoznaje značenje riječi te ju čuje u govoru drugih. Petero ispitanika koristi ovaj neologizam svakodnevno kao zamjenu za poprilično ustaljenu posuđenicu *backstage*.

- *velepošast*:

Velepošast

130 odgovora

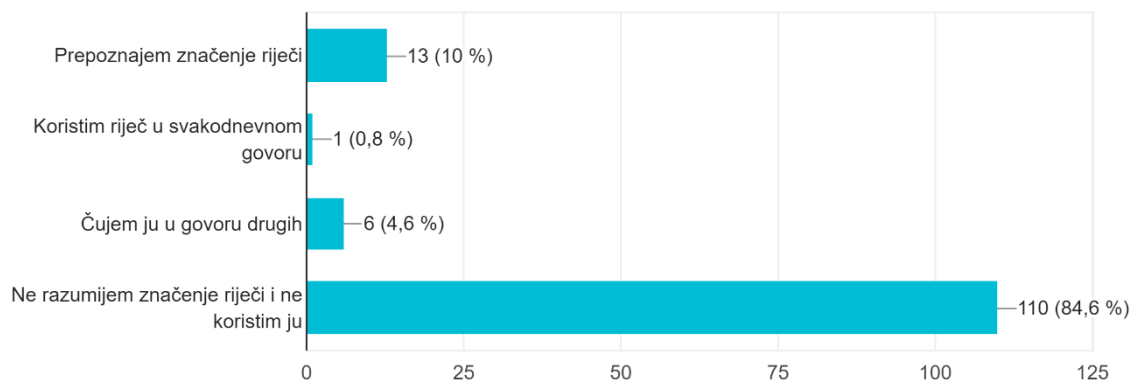
Prikaz 12. Poznavanje neologizma *velepošast*

Riječ *velepošast* nastala je tijekom širenja bolesti Covid-19 kako bi zamijenila riječ *pandemija*. Više od polovice ispitanika prepoznaje značenje riječi te ju čuje u govoru drugih. Jedna je osoba navela da koristi neologizam u svakodnevnom govoru. Nešto više od 40 % ispitanika ne razumije riječ i ne koristi ju.

- *izazor*:

Izazor

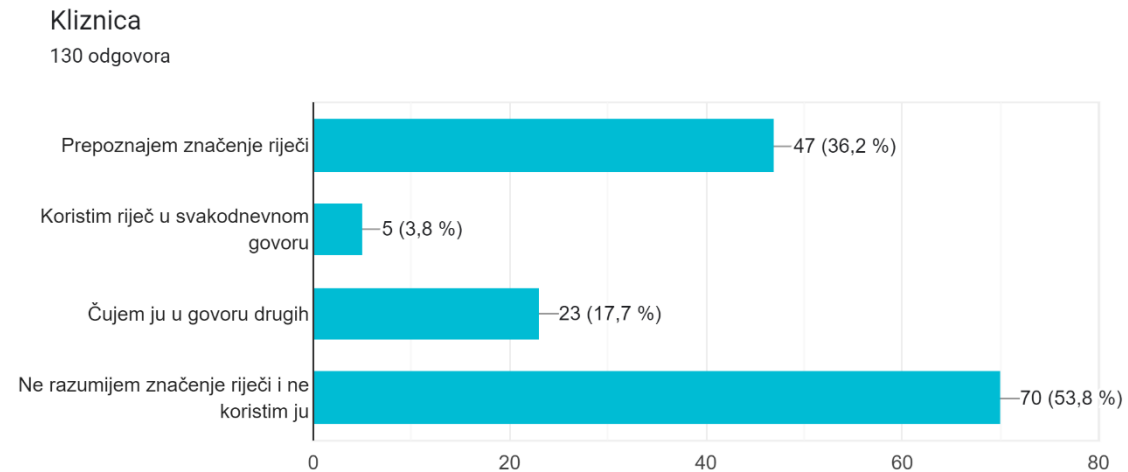
130 odgovora

Prikaz 13. Poznavanje neologizma *izazor*

Riječ *izazor* nastala je kao zamjena za riječ *retrovizor*. S obzirom na to da je riječ *retrovizor* poprilično ustaljena u hrvatskom jeziku, razumljivo je da čak 110 ispitanika uopće ne prepoznaje značenje neologizma *izazor*. Svega 13 ispitanika navelo je da prepoznaje značenje riječi, od čega ju šestoro čuje u govoru drugih, a jedna osoba koristi u govoru.

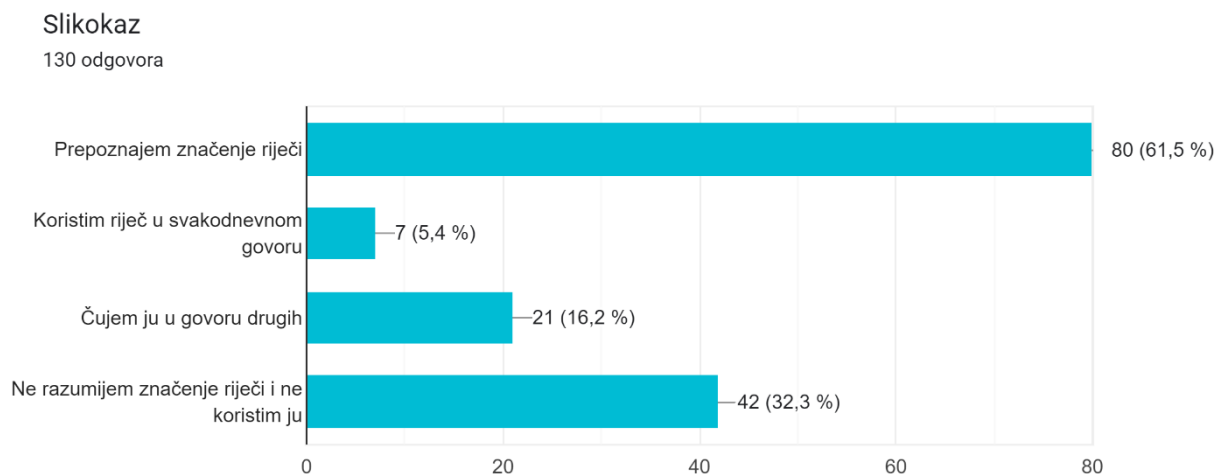
- *kliznica*:

Prikaz 14. Poznavanje neologizma *kliznica*

Neologizam *kliznica* hrvatska je riječ za već prilagođenu posuđenicu *slajd*. *Bolje je hrvatski!*² predlaže da bi se, osim *kliznice*, za *slajd* mogla upotrebljavati riječ *sličica*. Naime, većina ispitanika, odnosno njih 70, nije upoznata s riječi *kliznica*, dok preostalih 60 ispitanika navodi da prepoznaje značenje riječi (47), čuje riječ u tuđem govoru (23) te koristi riječ u svakodnevnom govoru (5).

- *slikokaz*:

Prikaz 15. Poznavanje neologizma *slikokaz*

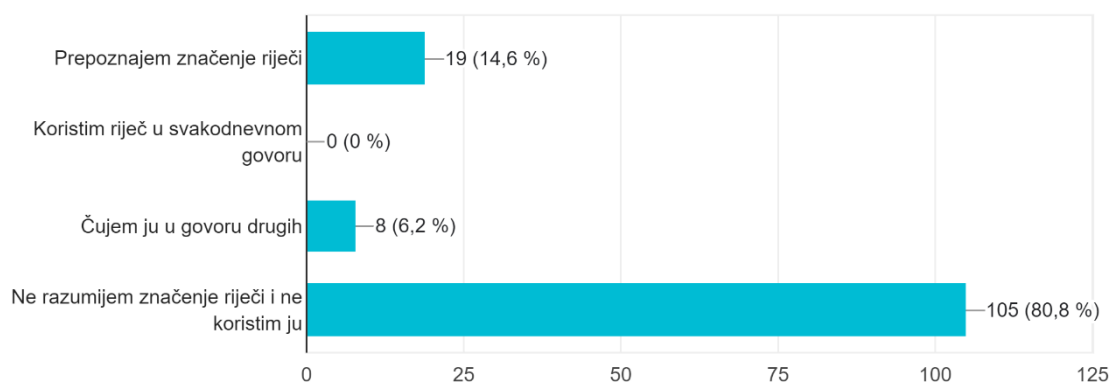
² Bolje je hrvatski!: slajd/slide, <https://bolje.hr/rijec/slide-slajd-gt-slicica/10/>, posjećeno 30. 5. 2023.

Riječ *slikokaz* prepoznaje većina ispitanika (80) te koristi riječ u svakodnevnom govoru (7) i čuje ju u govoru drugih (21). Samo 42 ispitanika ne razumiju značenje riječi. Neologizam *slikokaz* nastao je kao alternativa riječi za *PowerPoint prezentaciju*.

- *ukožnica*:

Ukožnica

130 odgovora

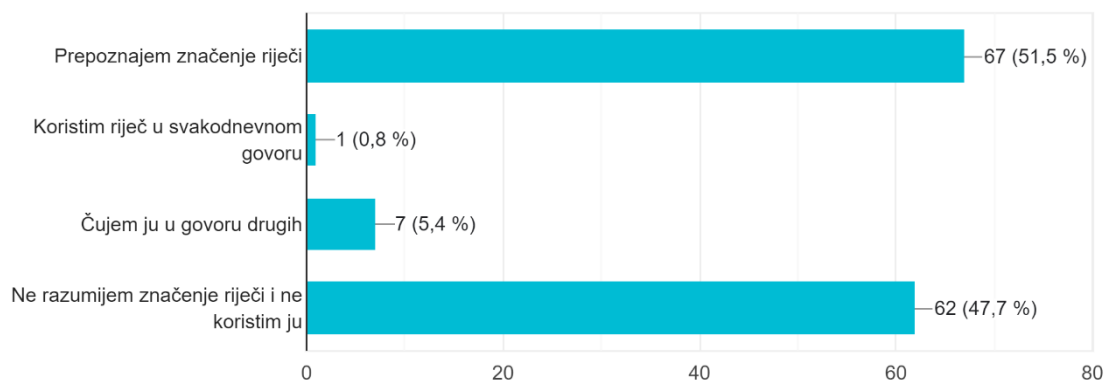
Prikaz 16. Poznavanje neologizma *ukožnica*

Ukožnica je predloženi neologizam koji označava pojam *tetovaže*. Čak 105 ispitanika nikad nije čulo za ovu riječ ili ne razumije što ona znači. Devetnaestero ispitanika navelo je da prepoznaje značenje riječi, a njih osmero riječ čuje u govoru drugih.

- *svemrežje*:

Svemrežje

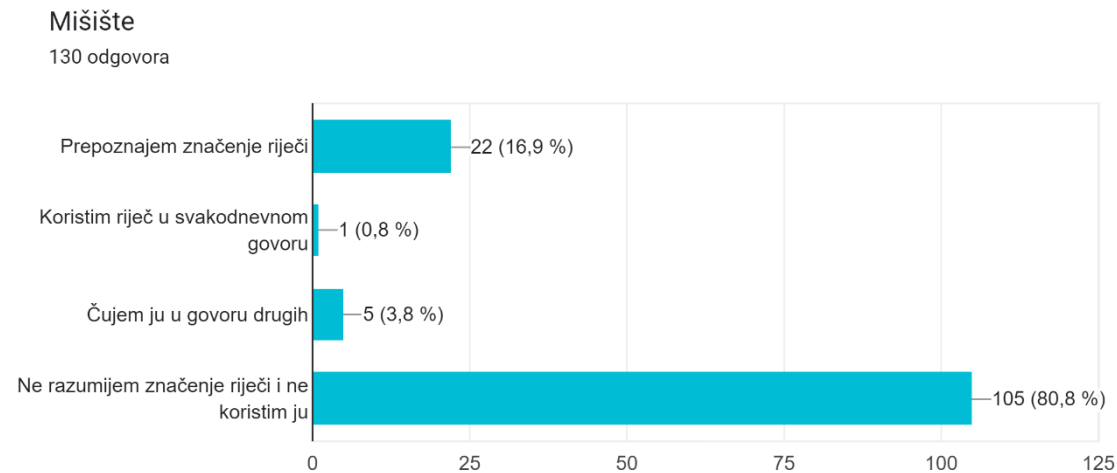
130 odgovora

Prikaz 17. Poznavanje neologizma *svemrežje*

Riječju *svemrežje* pokušala se zamijeniti internacionalna riječ *internet*. Većina ispitanika, odnosno njih 67, navela je da prepoznaje značenje ove riječi te da ju čuje u govoru drugih (7). No, unatoč raširenom poznavanju značenja ovog neologizma, u svakodnevnom govoru ga koristi samo jedna osoba. Šezdeset i dvoje ispitanika izjasnilo se da ne razumije riječ *svemrežje*.

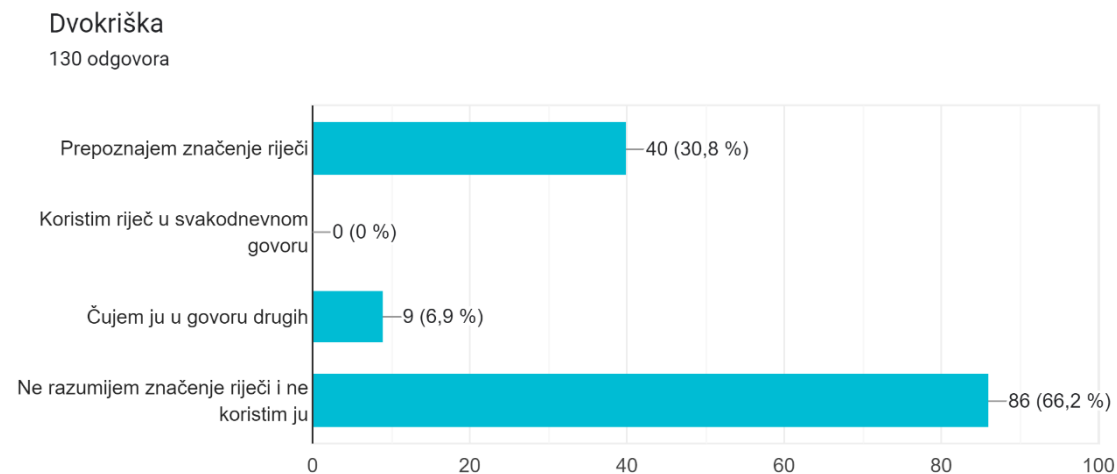
- *mišište*:

Prikaz 18. Poznavanje neologizma *mišište*

Neologizam *mišište* riječ je koja označava podlogu za miš, što prepoznaje 22 ispitanika. Petero ispitanika čuje riječ u govoru drugih, dok jedna osoba koristi riječ u svakodnevnom govoru. Većinski dio ispitanika uopće ne razumije što ta riječ označava, odnosno njih 80 %.

- *dvokriška*:

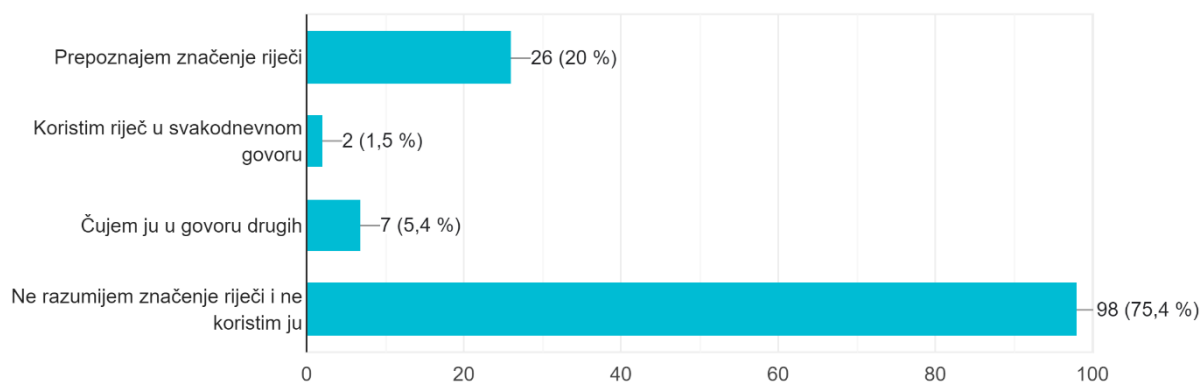
Prikaz 19. Poznavanje neologizma *dvokriška*

Dvokriška je osmišljena kao zamjena za riječ *sendvič*. U ovom slučaju većina ispitanika ne prepoznaje značenje neologizma *dvokriška*, dok njih 40 navodi da ga prepoznaje te devetero da čuje riječ u govoru drugih. Nitko od ispitanika ne koristi taj neologizam kao domaću alternativu riječi *sendvič*.

- *zbiljokaz*:

Zbiljokaz

130 odgovora

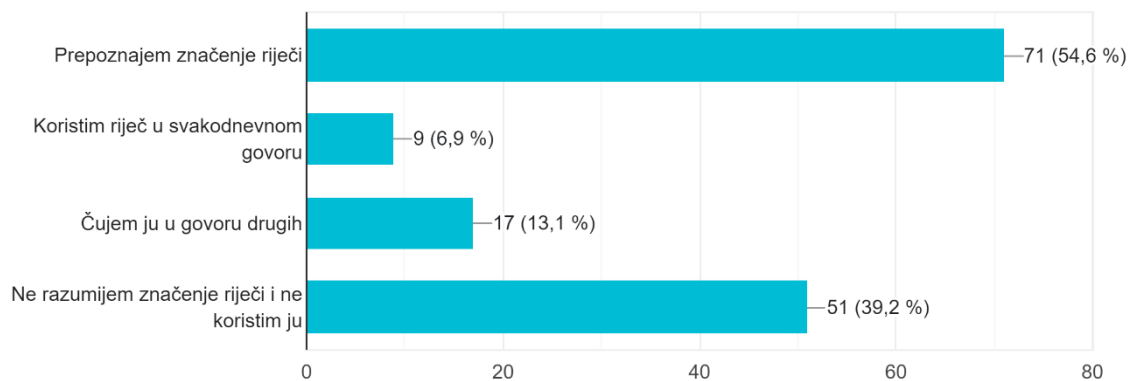
Prikaz 20. Poznavanje neologizma *zbiljokaz*

Zbiljokaz je hrvatski neologizam za *reality show*, što prepoznaje samo 20 % ispitanika. Od toga sedmero ispitanika čuje riječ *zbiljokaz* u govoru drugih ljudi, dok dvije osobe koriste neologizam u svakodnevnom govoru. Preostalih 98 ispitanika nije upoznato s ovim neologizmom.

- *prijevodnici*:

Prijevodnici

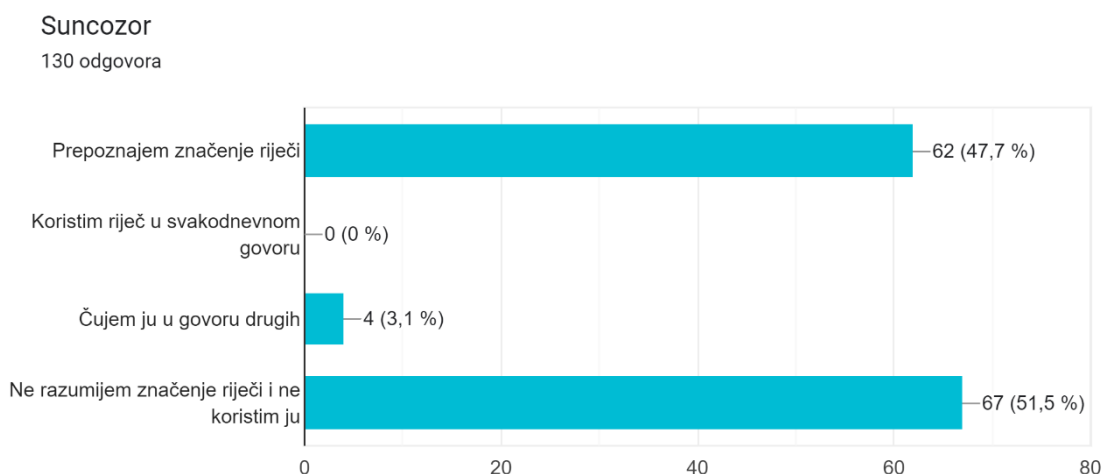
130 odgovora

Prikaz 21. Poznavanje neologizma *prijevodnici*

Neologizam *prijevodnici* zamjena je za riječ *titlovi*, a prema rezultatima ankete čini se da je vrlo dobro prihvaćen među govornicima. Naime, čak 71 ispitanik navodi da prepoznaje značenje ovog neologizma, dok 17 ispitanika čuje riječ u govoru drugih, a njih devetero koristi *prijevodnike* u svakodnevnoj komunikaciji. Samo 39,2 % ispitanih osoba ne razumije značenje riječi.

- *suncozor*:

Prikaz 22. Poznavanje neologizma *suncozor*

Upoznatost govornika s riječi *suncozor* podjednaka je. Naime, 67 ispitanika ne prepoznaje riječ i njezino značenje, dok 62 ispitanika navodi da razumije što je *suncozor*. Četvero ispitanika čuje riječ u govoru drugih, no ne koristi ju nitko od ispitanika.

Iz analize upotrebe opće prihvaćenosti i upotrebe neologizama u hrvatskom jeziku vidljivo je da govornici uglavnom nisu upoznati sa značenjima određenih riječi te iz toga proizlazi zaključak da ti neologizmi vjerojatno nikad neće postati dijelom našeg leksika. Iako su neologizmi dobro tvoreni te prate tradicionalne tvorbene obrasce, govornici ne povezuju izraze s njihovim sadržajima. Nije dovoljno samo osmisliti riječ, već ju treba i na neki način popularizirati među govornicima. Ukoliko bi govornici shvatili što predstavlja svaki neologizam, možda bi nove riječi zaživjele i u njihovom govoru i pismu. Većina neologizama iz korpusa nastala je direktnim prevođenjem riječi iz engleskog jezika te dodavanjem tradicionalnih sufiksa, što znači da su neologizmi tvorbena u potpunosti prihvatljivi, iako govornicima mogu zvučati pomalo neobično. Unatoč tome što neki od neologizama imaju

smisla jer mogu jednom riječju zamijeniti nešto duže izraze, poput riječi *parkomat* ili *kavomat*, dio predloženih neologizama potpuno je suvišan jer su njihove izvorne inačice ustaljene u hrvatskom jeziku već duži niz godina. To se posebice odnosi na riječi vezane uz informacijsku tehnologiju zato što je ona postala toliko razgranata te iz nje svakodnevno proizlaze novi nazivi koje je teško popratiti i u njihovoj izvornoj verziji. Svaki *developer*, odnosno *razvojnik*, uvijek će prije iskoristiti riječ *hardware* umjesto riječi *strojevina* te riječ *software* umjesto *programske podrške*³ zato što su to internacionalno prihvaćene riječi te je većina govornika upoznata s njima, za razliku od predloženih neologizama. Tako postoji i niz drugih pokušaja zamjene engleskih posuđenica hrvatskim riječima koji nisu prihvaćeni iz razloga što su govornici jednostavno navikli na upotrebu ustaljenih posuđenica.

Umjesto osmišljanja novih i govornicima nepoznatih hrvatskih riječi, trebalo bi se poraditi na prilagodbi engleskih posuđenica hrvatskom jeziku. To bi vjerojatno uvelike pomoglo govornicima u svakodnevnom sporazumijevanju, a ponajviše u pismu. Svi oni koji nisu toliko upoznati s engleskim jezikom općenito sigurno nailaze na probleme prilikom pisanja riječi koje nisu prilagođene hrvatskom grafemskom sustavu. Ako ponovno za primjer uzmemo riječi *software* i *hardware*, one se često mogu pronaći i u obliku koji je prilagođen hrvatskom jeziku, odnosno kao *softver* i *hardver*. Ukoliko bi se svaka posuđenica spontano prilagodila hrvatskom grafemskom sustavu, tada ne bi ni bilo potrebe za tvorbom hrvatskih neologizama koji bi mijenjali strane riječi. Dakle, iako treba nastojati njegovati hrvatski jezik, govornici su ti koji zaista imaju utjecaj na njegovo oblikovanje. Jezik treba biti otvoren prema svim riječima, a posebice prema posuđenicama jer je i to jedan od načina na koji se on svakodnevno obogaćuje, što je ujedno i najbitnije.

³ Bolje je hrvatski!: software, <https://bolje.hr/rijec/software-gt-programska-podrska/113/>, posjećeno 12.6. 2023.

6. ZAKLJUČAK

Jezik je oduvijek ovisio o brojnim izvanjezičnim čimbenicima te neprestano pratio povijesne, društvene i političke mijene, a u današnje se vrijeme ponajviše mora prilagođavati brzom tehnološkom napretku. Zbog brojnih novih pojava, pojmova i naprava neprestano se javlja potreba za stvaranjem novih riječi u jeziku kako bi se sve te novine mogle imenovati. Tako su se u naš jezik uvukle razne posuđenice koje nisu nastale hrvatskim tradicionalnim tvorbenim načinima i koje ne odgovaraju postojećim tvorbenim obrascima. Ti tvorbeni načini dijele se na izvođenje i slaganje, a uključuju sufiksalsnu, prefiksalsnu, prefiksalsno-sufiksalsnu i složeno-sufiksalsnu tvorbu te čisto slaganje i stapanje. Osim toga, neologizmi također mogu nastati i sažimanjem, semantičkom neologizacijom, slobodnom tvorbom, kao popuna mjesta antonima i slično. Neologizmi se mogu podijeliti u kategorije s obzirom na prirodu inovacije, razloge nastanka te njihovo podrijetlo. Takvim podjelama dolazi se do denominativnih i semantičkih neologizama, formalnih i stilističkih te stranih i domaćih.

Tvorbeni načini i dalje se smatraju najplodnijim načinom stvaranja novih riječi, od kojih se ponajviše izdvaja sufiksalsna tvorba, što je ujedno prikazano i istraživanjem u sklopu ovog diplomskog rada. Sufiksalsnom tvorbom nastalo je čak 52 % neologizama iz korpusa, a najveći postoci još pripadaju prefiksalsno-sufiksalsnoj i složeno-sufiksalsnoj tvorbi. Najmanji dio neologizama iz korpusa nastao je semantičkom neologizacijom, što potvrđuje da su tvorbeni obrasci najčešći način stvaranja neologizama. Kod prefiksalsne tvorbe uočeno je da su najplodniji sufiksi u sklopu korpusa *-ik* i *-ica*. U drugom dijelu istraživanja došlo se do zaključka da govornici hrvatskog jezika nisu upoznati sa značenjem većine ispitanih neologizama. Ako su i upoznati, svega se nekoliko govornika služi tim neologizmima u svakodnevnom govoru ili pismu. Dakle, govornici radije koriste već ustaljene posuđenice, odnosno anglizme, kako bi imenovali određene pojave. Najviše ispitanika izjasnilo se da koristi sljedeće neologizme: *prijevodnici*, *slikokaz*, *kliznica*, *zaporje*. S druge strane, neologizmima poput *mišišta*, *ponovka*, *zbiljokaza* i *ukožnice* većina ne prepoznaje ni značenje. Iz svega navedenog, može se izvesti zaključak da je potrebno puno više raditi na popularizaciji izvornih hrvatskih neologizama ako se njima nastoji zamijeniti ukorijenjene posuđenice iz engleskog jezika jer činjenica je da govornici ne povezuju te riječi s njihovim značenjem, što znači da će svi takvi neologizmi uskoro otići u zaborav te nikad neće postati dijelom aktivnog leksika.

7. POPIS LITERATURE

1. Babić, Stjepan, 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Globus, Zagreb.
2. Babić, Stjepan, 1995. *Hrvatski jučer i danas*, Školske novine, Zagreb.
3. Barić, Eugenija, 1980. *Imeničke složenice neprefiksalne i nesufiksne tvorbe*, Liber, Zagreb.
4. Barić, Eugenija, Lončarić, Mijo, Malić, Dragica, Pavešić, Slavko, Peti, Mirko, Zečević, Vesna, Znika, Marija, 1995., 1997. *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb.
5. Dulčić, Mihovil, 1997. *Govorimo hrvatski: jezični savjeti*, Naklada Naprijed, Zagreb.
6. Ham, Sanda, 2019. „Natječaj za najbolju novu hrvatsku riječ“, *Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, Vol. 66 No. 4-5.
7. Jonke, Ljudevit, 2005. *O hrvatskome jeziku*, Pergamena, Zagreb.
8. Katičić, Radoslav 1986. *Novi jezikoslovni ogledi*, Školska knjiga, Zagreb.
9. Mikić Čolić, Ana, 2012. „Tvorba neologizama u hrvatskome jeziku nakon 1990. godine“, Filozofski fakultet u Osijeku, Osijek.
10. Mikić Čolić, Ana, 2021. *Neologizmi u hrvatskome jeziku*, Filozofski fakultet u Osijeku, Osijek.
11. Milković, Alen, 2010. „Normiranje neologizama u hrvatskome jeziku“, Filozofski fakultet, Zagreb.
12. Muhvić-Dimanovski, Vesna, 1998. „Neologizmi na razmeđu jezične otvorenosti i jezičnoga purizma“, *Filologija*, br. 30–31, str. 495–499.
13. Muhvić-Dimanovski, Vesna, 2005. *Neologizmi, problemi teorije i primjene*, Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
14. Samardžija, Marko, 1995. *Leksikologija hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
15. Samardžija, Marko, 2002. *Nekoć i nedavno: odabrane teme iz leksikografije i novije povijesti hrvatskoga standardnoga jezika*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.
16. Škarić, Ivo, 2006. *Hrvatski govorili*, Školska knjiga, Zagreb.
17. Težak, Stjepko, 1995. *Hrvatski naš osebjuni*, Školske novine, Zagreb.
18. Turk, Marija, 1996. „Jezični purizam“, *Fluminensia*, god. 8, br. 1–2, str. 63–79.
19. Vince, Zlatko, 2002. *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.